

ЛІМ

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 22 (5127) 4 чэрвеня 2021 г.

ISSN 0024-4686

16+

Ростані
Яна
Скрыгана
стар. 5

Чым
узбагачаюцца
Крупкі?
стар. 12

Лавіраваць
у кантэнце.
Бяспечна
стар. 15

Лесвіца векавой гісторыі

МИНСКЪ. Гимназія Фалковича

MIŃSK. Gimnazjum Fałkowicza

Пацтоўка з асабістага архіва Уладзіміра Ліхадзедава.

У гэтым будынку ў 1921 годзе часова размяшчалася ўніверсітэцкая бібліятэка.

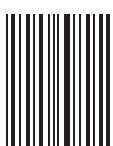
Адна з найстарэйшых і найбуйнейшых бібліятэк вышэйшых навучальных устаноў Беларусі — Фундаментальная бібліятэка БДУ — была ўключана ў структуру Праўлення гэтага ўніверсітэта 23 мая 1921 года, і менавіта гэты дзень лічыцца датай яе заснавання. Складаны, поўны перашкод шлях стварэння, выпрабаванні 1930-х гадоў, трагічныя падзеі перыяду Вялікай Айчыннай вайны, новыя ўмовы і патрабаванні апошніх дзясяцігоддзяў і сучаснага перыяду... Установа з драматычнай гісторыяй неаднойчы амаль знікала, але аднаўлялася — дзякуючы энтузіястам, аматарам кнігі. Ды ў краіне заўсёды разумелі: дзе навучанне, без бібліятэкі нікуды.

Універсітэцкая бібліятэка, якая сёлета адзначае стагадовы юбілей, мае цяпер амаль 2 млн тамоў універсальнай літаратуры, абслугоўвае больш за 25 тысяч карыстальнікаў, штогод ажыццяўляе звыш 1,5 млн кнігавыдач і зваротаў да электронных інфармацыйных рэсурсаў. Але найкаштоўнейшае ў ёй не фонды і не шматлікія залы, а людзі — прафесіяналы, адданыя сваёй справе. Так было заўсёды і будзе надалей.

ISSN 0024-4686

9 770024 468001

2 1022

Працяг на стар. 4 ►

«ЛіМ»-акцэнт

Юбілей. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў з юбілеем народную артыстку Беларусі Валянціну Крыловіч. Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што Валянціна Крыловіч унесла бясцэнны ўклад у захаванне і развіццё найлепшых традыцый нацыянальнай харавой культуры. «Сваёй шматгадовай творчай дзейнасцю ў Нацыянальным акадэмічным народным хоры Рэспублікі Беларусь імя Г. І. Цітовіча, талентам, вернасцю беларускаму музычнаму мастацтву вы заслужылі прызнанне калег і любоў слухачоў», — гаворыцца ў віншаванні.

Форум. Беларуская журналістыка павінна працаваць на развіццё грамадства і дзяржавы, адзначыў падчас I Форуму медыйнай супольнасці Беларусі «СМІ ў эпоху лічбавізацыі» міністр інфармацыі Уладзімір Пярцоў. «Сучасныя сродкі масавай камунікацыі аказваюць вызначальны ўплыў на фарміраванне каштоўнасцей маральных устаноў, настроі грамадства, асобных людзей, сацыяльных груп і адносін да тых ці іншых падзей. У такіх умовах як ніколі значная роля сумленнай, адказнай журналістыкі, якая збліжае людзей, эфектыўна супрацьстаяць спробам пасеяць варожасць, раскалоць грамадства. І ў гэтым сэнсе беларуская журналістыка незалежна ад ідэйных пазіцый, форм уласнасці павінна быць дзяржаўнай. Гэта значыць, працаваць на стварэнне, развіццё грамадства і дзяржавы ў цэлым», — перакананы Уладзімір Пярцоў.

Каштоўнасці. У Міністэрстве культуры Беларусі адбылося пасяджэнне камісіі па выяўленні, вяртанні, сумесным выкарыстанні і ўвядзенні ў навуковы і культурны абарот культурных каштоўнасцей, якія знаходзяцца за межамі Беларусі, паведамліў ў прэс-службе Міністэрства замежных спраў. Пасяджэнне правялі сустаршыні камісіі — намеснік міністра замежных спраў Сяргей Алейнік і намеснік міністра культуры Валерыя Грамада. Прадстаўнік МЗС праінфармаваў аб дзейнасці замежных устаноў Беларусі па вяртанні культурных каштоўнасцей, якія знаходзяцца за межамі краіны, і ўнёс прапановы па ўдасканаленні работы камісіі. Удзельнікі пасяджэння абмеркавалі праблему перавезеных з мінскіх музеяў падчас Другой сусветнай вайны культурных каштоўнасцей, якія апынуліся ў іншых краінах, унеслі рэкамендацыі па актывізацыі работы камісіі. Зацверджаны план на найбліжэйшыя два гады.

Кадр. Генеральным дырэктарам Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі стала Аксана Кніжнікава, паведамліла БелТА. Міністр культуры Анатоль Маркевіч прадставіў калектыву Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі новага кіраўніка. Аксана Кніжнікава змяніла на гэтай пасадзе Рамана Матульскага, які ўзначальваў бібліятэку з 2003 года. Міністр падзякаваў Раману Матульскаму за шматгадовую добрасумленную працу і асабісты ўклад у развіццё Нацыянальнай бібліятэкі і бібліятэчнай справы.

Падзея. Падчас прэс-канферэнцыі арганізатараў юбілейнага міжнароднага фестывалю мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску» генеральны дырэктар цэнтра культуры «Віцебск», дырэктар фестывалю Глеб Лапіцкі паведаміў журналістам, што заняўленыя раней праекты, конкурсы і канцэрты адбудуцца. Больш за 30 выканаўцаў плануюць узяць удзел у дарослым і дзіцячым конкурсах. За актуальнай афішай канцэртаў можна сачыць на афіцыйным сайце фестывалю. Начальнік упраўлення культуры Віцебскага аблвыканкама Пётр Падгурскі адзначыў, што атмасферу фестывалю створыць і нацыянальная культура з раёнаў вобласці. Па традыцыі будуць працаваць кірмаш у Задзвінні, «Горад майстроў». У абласным краязнаўчым музеі адкрыецца пяць выставак. Публіцы прадставяць філатэлістычныя экспанаты з 80 калекцый збіральнікаў розных краін свету. З Расіі прывязуць выстаўку хахламы і шыцця.

Фестываль. Заключныя мерапрыемствы XIII Рэспубліканскага фестывалю нацыянальных культур Гродна прыме летам 2022 года, паведамліў ва ўпраўленні культуры Гродзенскага аблвыканкама. Гэта свята, якое праводзіцца кожныя два гады, стала адным з брэндаў абласнога цэнтра. У чэрвені 2020 года Гродна рыхтаваўся прыняць заключныя мерапрыемствы фестывалю 13-ы раз, але з-за эпідэміялагічнай сітуацыі падзеі былі перанесены. 27 чэрвеня ў Мінску будзе дадзены традыцыйны старт свята. Пасля адкрыцця да канца 2021 года ў кожнай вобласці адбудуцца рэгіянальныя (абласныя) мерапрыемствы. А пасля знаёмства з новымі ўдзельнікамі Гродна гасцінна прыме гасцей летам 2022 года, распавялі арганізатары.

Тэатр. На падмосткі Купалаўскага тэатра вяртаецца спектакль «Чорная панна Нясвіжа», паведамліла БелТА. Увазе публікі прапануюць незвычайную гісторыю каханя караля Жыгімонта і Барбары Радзівіл. «Ярка і незабыўная пастаноўка, створаная ў 2000 годзе рэжысёрам Валерыем Раеўскім і сцэнографам Барысам Герлаванам, — адна з найлепшых старонак творчай гісторыі нашага тэатра», — адзначылі ва ўстанове. Выканаўцы галоўных роляў — Таіса Увядзенская і Міхаіл Світа. У спектаклі таксама заняты Ала Ельшэвіч, Станіслаў Арцём'еў, Васіль Сушыцкі, Уладзімір Іваноў. Спектакль будзе ісці 16, 17, 21 і 24 чэрвеня.

Агляд афіцыйных падзей ад **Інесы ПЕТРУСЕВІЧ**

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Прысвечана Васілю Вітку

мемарыяльная дошка, адкрытая ў цэнтры Мінска

Ініцыятыву сям'і літаратара, якая выступіла фундаатарам праекта, падтрымаў Саюз пісьменнікаў Беларусі і звярнуўся з хадайніцтвам у Мінгарвыканкам з просьбай дазволіць устанавіць дошку на будынку, у якім прайшла значная частка жыцця Васіля Віткі (Цімафея Крысько), дзе ён ствараў свае найлепшыя творы.

Гэты аўтар вядомы ўсім як паэт, драматург, крытык, перакладчык. Безумоўна, ведаем Васіля Вітку і як дзіцячага аўтара, на творах якога і сёння выходзяць юныя беларусы.

Усталяванне дошкі па вуліцы Карла Маркса, 36, дзе пісьменнік жыў з 1953 да 1996 год, звязана і з 110-й гадавінай з дня яго нараджэння. Урачыстаму моманту папярэднічала работа творчага калектыву ў складзе Людмілы Альховікавай, Юліі

Чарняўскай, Ганны Трусавай, Аляксандра Шапо, Галіны Левінай, Ганны Запартыкі, якія прадстаўляюць розныя сферы дзейнасці.

На адкрыцці гаварылася шмат добрых слоў і пра самога Васіля Вітку, і пра важнасць захавання духоўнай спадчыны, далучэння да яе новых пакаленняў беларусаў. Слова бралі прадстаўнік сям'і Крысько — супрацоўнік БДУ Таццяна Навасельская, вядучы бібліятэкар сталічнай дзіцячай бібліятэкі № 6 імя В. Віткі Таццяна Макаравіч, старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Міхась Пазнякоў (дарэчы, лаўрэат прэміі імя В. Віткі). Любімыя вершы паэта прачыталі лаўрэаты Мінскага гарадскога конкурсу юных чытальнікаў паэзіі Кацярына Панфілава і Роберт Багушыньскі.

Настаў хвалюючы момант: здымаецца палатно, і прысутным адкрываецца даволі арыгінальная мемарыяльная дошка. Акрамя партрэта пісьменніка, на ёй — відарыс пры-

роды і мясцін, якія згадваюць любу для Васіля Віткі Любаншчыну, яго малую радзіму.

Марыя ЛПЕНЬ,
фота аўтара

круглы стол

Радзімазнаўчы аспект:

Прастора Садружнасці Незалежных Дзяржаў

Сёння ў Брэсце адбудзецца зацікаўленая сразмова аднадумцаў, якія ў жывым фармаце і анлайн паразважаюць пра надзённыя пытанні духоўнага выхавання чытача на прасторах Садружнасці Незалежных Дзяржаў.

Брэсцкая абласная бібліятэка імя М. Горкага, Выдавецкі дом «Звязда» і Брэсцкае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі праводзяць міжнародны круглы стол «Радзімазнаўчы аспект у творчасці пісьменнікаў Садружнасці Незалежных Дзяржаў».

— Мы запрасілі да размовы, — распавяла дырэктар Брэсцкай абласной бібліятэкі імя М. Горкага Алена Стрыжэвіч, — не толькі нашых калег — бібліятэкараў з розных куточкаў Беларусі, але і пісьменнікаў з розных рэгіёнаў Беларусі. Рады, што да ўдзелу ў міжнародным круглым стала спрычыняцца намеснік старшыні секцыі рускай літаратуры Саюза пісьменнікаў Узбекістана

Галіна Долгая, галоўны спецыяліст аддзела міжнародных сувязей і мастацкага перакладу Саюза пісьменнікаў Узбекістана празаік, перакладчык, публіцыст Рысат Хайдарова, літаратуразнавец, загадчык аддзела аналітыкі і знешніх літаратурных сувязей Інстытута літаратуры і мастацтва імя М. А. Аўэзава, кандыдат філалагічных навук Святлана Ананьева, сябра Саюза пісьменнікаў Узбекістана празаік і публіцыст Кучкар Наркабіл, доктар філалагічных навук з Азербайджана Флора Наджы, вядомы расійскі гістарычны раманіст, які нарадзіўся ў Беларусі, Мікалай Чаркашын, ды і шмат хто яшчэ.

Падзея адбываецца ў Брэсце невыпадкова. Абласная бібліятэка з'яўляецца сапраўдным эпіцэнтрам краязнаўчай работы ў рэгіёне. Традыцыйна тут уважлівыя і да краязнаўчай бібліяграфіі. Будзем спадзявацца, што на міжнародным круглым стане прагучыць нямала адметных, цікавых высноў.

Сяргей ШЫЧКО

стасункі

З братамі-славянамі

XXXVI Міжрэгіянальнае свята славянскага пісьменства і культуры «На зямлі Баяна» адбылося ў старажытным Трубчэўску Бранскай вобласці. У форуме ў анлайн-фармаце бралі ўдзел і гомельскія творцы — члены абласнога аддзялення СПБ.

Хаця нашы літаратары сачылі за падзеямі форуму на адлегласці, гэтая акалічнасць не перашкодзіла ім быць актыўнымі ўдзельнікамі шэрагу творчых акцый і падзей. Савет Гомельскага абласнога аддзялення СПБ падрыхтаваў спецыяльны відэазварот «Славянскаму сяброўству — мацнец», адрасаваны як арганізатарам, так і ўдзельнікам фэсту і творчай канферэнцыі «Мы ў славянскім свеце».

— Трубчэўск за апошнія дзесяцігоддзі стаў сапраўдным цэнтрам прыцягнення славян і прыкладам для пераймання. Свята «На зямлі Баяна» — гэта найперш сустрэчы з сапраўднымі талентамі: пісьменнікамі і мастакамі, аўтарамі-выканаўцамі, вядомымі ў Расіі выхадцамі з гэтай старажытнай зямлі, — адзначыў старшыня абласнога аддзялення СПБ Уладзімір Гаўрыловіч. — Менавіта тут я і мае калегі па творчым цэ-ху адкрылі для сябе мноства людзей, неабыхавых да

літаратуры і мастацтва, якія робяць усё магчымае, каб мы — беларусы, рускія, украінцы — не аддзяляліся адзін ад аднаго, а ядналіся праз унікальную славянскую культуру, літаратуру, народныя традыцыі, праваслаўную веру.

Дарэчы, да Дня славянскага пісьменства і культуры гомельскія літаратары падрыхтавалі электронны варыянт міжнароднага культурна-асветніцкага праекта-альманаха «Літара. Літара. Лицера». Апаваданні і эсэ, вершаваныя цыклы ў ім пададзены на беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. У выданні прадстаўлены творы пра каханне і веру 100 пісьменнікаў Беларусі, Расіі і Украіны. Больш як 20 аўтараў альманаха жывуць і працуюць на Браншчыне.

Напярэдадні агульнаславянскага свята ў межах фестывалю кнігі «#ЧытайГомель» Уладзімір Гаўрыловіч прэзентаваў чарговы нумар міжнароднага альманаха ўдзельнікам фэсту, а ў мінулыя выхадныя ў анлайн-фармаце пазнаёміў з выданнем расійскіх і ўкраінскіх чытачоў. Дарэчы, друкаваны варыянт «Літары. Літары. Лицеры» выйдзе ўвосень і будзе прэзентаваны ў горадзе над Сожам падчас XVI Міжнароднага фестывалю свята «Славянскія літаратурныя дажыткі».

Мікалай ІГНАТОВІЧ

за падзеяй

Тэрыторыя шчырасці і паразумення

Раённы форум кнігі «Акрылены чытаннем» прайшоў у Нясвіжскай цэнтральнай раённай бібліятэцы імя Паўла Пранузы. Аснову праграмы свята, якое ладзілася тры разы, склалі сустрэчы з пісьменнікамі: у горад з даўняй гісторыяй завіталі аўтары Выдавецкага дома «Звязда» Леанід Дранько-Майсюк, паэт-лірык, эсэіст, празаік, Іна Фралова, паэтэса, перакладчыца, і Алена Свечнікава, літаратар і культуролог.

— Мне падабаюцца людзі, якія вельмі любяць літаратуру, — адзначыў Леанід Дранько-Майсюк. — На форум кнігі прыйшлі менавіта такія чытачы: ім было цікава. Падчас выступлення я імкнуўся падкрэсліць, што асноўны сімвал Беларусі — родная мова. Мы набліжаны да розных найвялікшых культур, але ёсць свая. Думаю, якраз па адчуванні свайго людзі прыйшлі на сустрэчу. Ёсць для каго пісаць, перад кім выступаць, і, галоўнае, ёсць прастора, дзе пісьменніка разумеюць.

Паэт выступаў перад школьнікамі старэйшага ўзросту і пакаленнем сталых чытачоў. Алена Свечнікава і Іна Фралова сустрэліся з чытачамі

Леанід Дранько-Майсюк выступае перад чытачамі Нясвіжскай бібліятэкі імя Паўла Пранузы.

малодшага і сярэдняга школьнага ўзросту. Кожны мог набыць кнігі аўтараў з аўтографамі.

— Дзіцячая аўдыторыя вельмі асабліва, — падкрэсліла пасля творчай сустрэчы са школьнікамі Іна Фралова. — Яе не падманеш ні прэміямі, ні іншымі сур'ёзнымі здабыткамі

ў літаратуры. Калі ім цікава, яны слухаюць і неак рэагуюць. Упэўнена: дзеці з Мінска і дзеці, якія жывуць не ў сталіцы, усё ж адрозніваюцца. Апошнія больш адкрытыя, шчырыя. У гэтым плане мне пашанцавала і з нясвіжскімі чытачамі: мы знайшлі кантакт адно з адным. Пашчасціла таксама з настаўнікамі і бібліятэкарамі — іх я сёння называю апошнімі анёламі святла.

У межах форуму кнігі адбыўся таксама круглы стол, падчас якога літаратары і бібліятэкары абмеркавалі розныя бакі творчага працэсу: якія змены ў жыцці пісьменнікаў адбыліся са з'яўленнем на свет першых зборнікаў; якой творцам бачыцца прыдатная рабочая абстаноўка; як да іх ладу жыцця ставяцца родныя; як на напісанне новых твораў і сустрэчы з чытачамі паўплывала пандэмія і многае іншае. Расказалі аўтары і пра асабістыя захапленні ў літаратуры, не толькі мастацкай, але і навуковай. Між тым у сценах нясвіжскай бібліятэкі Выдавецкі дом «Звязда» арганізаваў выстаўку-прэзентацыю навінак і папулярных выданняў. Ахвотныя маглі набыць кнігі на любы густ — ад дзіцячай літаратуры да мемуарыстыкі.

Яўгенія ШЫЦЬКА,
фота аўтара

Пераемнік баявога выдання

Часопіс сатыры і гумару «Вожык» — пераемнік знакамітага баявога выдання «Раздавім фашысцкую гадзіну». Першыя 13 нумароў газеты-плаката з'явіліся на пачатку ліпеня 1941 года ў Гомелі (Мінск ужо быў акупаваны немцамі).

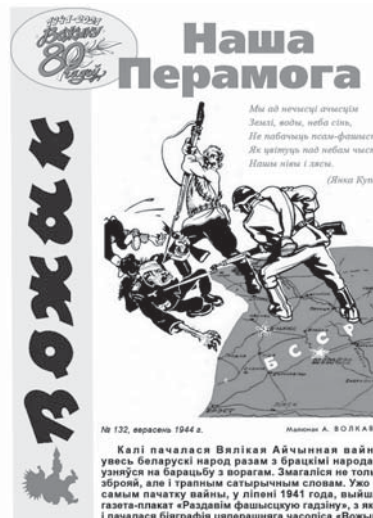
У 9-м нумары вядомы паэт Пятрусь Броўка надрукаваў палымны верш «За кроў бязвінных». Пад сваім прозвішчам, хоць на тэрыторыі, занятай фашыстамі, засталіся родныя і блізкія людзі. Пазней яго маці была кінута ў канцлагер. Адкрыта выступалі ў друку і іншыя пісьменнікі.

Са староак агітплаката з вершамі-заклікамі да партызан і воінаў звярталіся Янка Купала і Якуб Колас. Тут друкаваліся Кузьма Чорны, Пятро Глебка, Васіль Вітка, Анатоль Астрэйка, Міхась Лынькоў, Пімен Панчанка, Максім Танк, Максім Лужанін, Кандрат Крапіва. Поруч з пісьменнікамі працавалі мастакі і карыкатурысты

Віталь Букаты (таленавіты юнак, які загінуў у 1943 годзе, выконваючы баявое заданне), Заір Азгур, Іван Ахрэмчык, Яўген Зайцаў, маскоўскія і ленынградскія графікі Л. Брадаць, Д. Дубінскі, Г. Вальк. Нярэдка друкаваліся карыкатуры Кукрынкісаў, В. Гараева, Б. Яфімава і іншых мастакоў.

Газета-плакат засылалася ў партызанскія атрады, распаўсюджвалася сярод насельніцтва на акупаванай тэрыторыі. Як рэліквія ў рэдакцыі захоўваюцца фактычна ўсе нумары гэтага выдання, як, дарэчы, і ўсе нумары «Вожыка», пачынаючы з 1945 года.

Сёлета спаўняецца 80 гадоў з пачатку Вялікай Айчыннай вайны і 80 гадоў адзінаму старэйшаму выданню ў галіне сатыры і гумару — часопісу «Вожык». Рэдакцыя падрыхтавала ўнікальную электронную выстаўку «Наша Перамога», дзе размешчаны арыгінальныя нумары агітплаката, карыкатуры, малюнкi, вершаваныя творы і многае іншае.

Запрашаем да прагляду на сайце РВУ «Выдавецкі дом «Звязда» па спасылцы: <http://zviazda.by/be/edition/vozhyk>.

Юлія ЗАРЭЦКАЯ

імпрэзы

Вайна вачыма дзяцей

Літаратурна-музычная сустрэча ў межах фестывалю праваслаўнай культуры «Кладзев» адбылася ў Лідскай гарадской бібліятэцы № 4. Госць імпрэзы — пісьменніца Таццяна Дашкевіч, вядомая ў першую чаргу як аўтар песень, выкананых пад гітару.

Многія чыталі дзецям яе добрыя і светлыя кнігі, але не ўсе ведаюць, што яму Таццяна належыць і біяграфічныя творы, і нават жыцця святых.

Асабліва ўвага — кнізе «Дзеці на вайне», якую аўтар лічыць галоўным літаратурным праектам свайго жыцця. Увазе прысутных прадставілі слайд-прэзентацыю, напоўненую ўспамінамі хлопчыкаў і дзяўчынак пра тыя страшныя дні. Паводле Таццяны Дашкевіч, у гэтым творы яна вачыма кожнага з іх хацела паказаць трагедыю вайны.

На сустрэчы прысутнічалі прадстаўнікі Лідскай епархіі, члены Беларускага таварыства інвалідаў па зроку, чытачы бібліятэкі, жыхары і госці Ліды. Падчас імпрэзы госця спявала, чытала вершы.

Кацярына САНДАКОВА

праекты

Пошук кропак судакранання

У Выдавецкім доме «Звязда» адбылася сустрэча з дырэктарам Брэсцкай абласной бібліятэкі імя М. Горкага Аленай Стрыжэвіч і намеснікам дырэктара Людмілай Кароль. Размова ішла пра супольныя праекты ў кнігавыдавецкай галіне.

Варта адзначыць, што ў розныя гады ў РВУ «Выдавецкі дом «Звязда» (а папярэдне — у РВУ «Літаратура і Мастацтва», якая ўвайшла ў склад ВД «Звязда») выйшла цэлая бібліятэка мастацкіх і дакументальных кніг, аўтарамі якіх з'яўляюцца празаікі, паэты, публіцысты, краязнаўцы Берасцейшчыны — тыя, хто жыў і працаваў ці жыве і працуе ў Брэсце і Брэсцкай вобласці: Алесь Паплаўскі, Анатоль Гладышчук, Анатоль Крэйдзіч, Аляксандр Валковіч,

Ярына Дашына, Валеры Грышкавец, Валеры Мароз, Анатоль Бензарук, Уладзімір Сігуха і шмат хто яшчэ.

Удзел у сустрэчы з боку Выдавецкага дома бралі дырэктар — галоўны рэдактар Алесь Карлюкевіч, намеснікі дырэктара Наталля Крачава, Юлія Дашкевіч. Размова ішла пра некаторыя ініцыятывы берасцейцаў, згадваліся імёны магчымых будучых аўтараў Выдавецкага дома «Звязда», рэалізацыю кніг якіх абяцала падтрымаць Брэсцкая абласная бібліятэка імя М. Горкага. «Мы спадзяемся, што і нас у сваю чаргу падтрымаюць «звяздоўцы» ў арганізацыі Брэсцкага абласнога кніжнага фестывалю на базе нашай бібліятэкі, — адзначыла Алена Стрыжэвіч. — Як, дарэчы, і ў іншых ініцыятывах, скіраваных на прапаганду айчынай кнігі».

Сяргей ШЫЧКО

«ЛіМ»-люстэрка

Анімацыйны фільм «Найлепшае месца на свеце» рэжысёра Ірыны Тарасавай вытворчасці Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм» атрымаў перамогу ў катэгорыі «Найлепшы анімацыйны фільм для дзяцей» на XXI міжнародным фестывалі анімацыйнага кіно Animatricks. Мерапрыемства, якое прайшло 20—23 мая ў Хельсінкі, — найбуйнейшы ў Фінляндыі анімацыйны фест. Ён праходзіць пад патранажам Міжнароднай асацыяцыі анімацыйнага кіно. Як перадае БелТА, у конкурснай праграме фестывалю прымалі ўдзел звыш 200 мультфільмаў. У катэгорыі анімацыі для дзяцей за перамогу змагаліся 30 работ, і беларускі мультфільм быў прызнаны найлепшым з іх. «Анімацыйны фільм «Найлепшае месца на свеце» расказвае пра юнае мышаня, якое, пачуўшы баладу пра цудоўны свіран, поўны збожжа, дзе мышы жывуць бесклапотна, пакідае родныя норы і адпраўляецца на пошукі гэтага цудоўнага месца», — адзначылі ў прэс-службе.

Новы драматычны тэатр едзе на гастролі ў Маскву: на сцэне Дзелавога і культурнага комплексу Пасольства Беларусі ў Расіі 17 чэрвеня калектыў пакажа спектакль «Я рэч...» па п'есе Аляксандра Астроўскага «Беспасажніца» ў пастаноўцы галоўнага рэжысёра тэатра Сяргея Кулікоўскага. Гэта не першае выступленне беларускага тэатральнага калектыву на гэтай пляцоўцы: раней сваёй творчасцю дзялілася труп тэатральнага праекта «ТриТформаТ» са спектаклем «Тры сястры» ў пастаноўцы вучаніцы кінарэжысёра Сяргея Салаўёва Таццяны Самбук. «Няма патрэбы казаць пра тое, што для любога калектыву гастролі ў такой тэатральнай Мецы, як Масква, — вялікая адказнасць і гонар. Паказваць п'есу Астроўскага ў родным горадзе Астроўскага — што можа быць больш хвалюча?» — цытуе «СБ: Беларусь сегодня» словы дырэктара Новага тэатра Васіля Марцецака.

28 да 30 мая ў Клімавічах праходзіў XIX Міжнародны фестываль дзіцячай творчасці «Залатая пчолка», у якім прынялі ўдзел калектывы і выканаўцы з 7 краін: Беларусі, Расіі, Узбекістана, Кыргызстана, Арменіі, Малдовы, Сербіі. Сёлета фест сабраў больш за 400 удзельнікаў, гаворыцца на сайце Магілёўскага абласнога метадычнага цэнтру народнай творчасці і культурна-асветніцкай работы. Галоўнымі фестывальнымі падзеямі сталі святочная цырымонія адкрыцця фестывалю «Залаты баль», творчая пляцоўка «Беларуская казка», конкурсныя выступленні ўдзельнікаў па намінацыях «Харэаграфічнае мастацтва (народна-сцэнічны, эстрадны танец)», «Вакальнае мастацтва (народныя, эстрадныя спевы)», «Вяўленчае мастацтва (жывапіс, графіка)» у трох узроставых групках. Для ўдзельнікаў конкурсу па выяўленчым мастацтве адбыўся выязны пленэр-конкурс, у якім паказалі сябе каля 40 юных мастакоў.

Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя «Аладаўскія чытанні — 2021» адбылася ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, гаворыцца на сайце ўстановы. У межах канферэнцыі працавалі дзве секцыі: «Актуальныя праблемы даследавання выяўленчага мастацтва» і «Музей і наведвальнік: стратэгія камунікацыі». У ліку дакладаў — «Абрам Бразер: штрыхі да скульптурнага партрэта Саламона Міхоэlsa» Кацярыны Ізафатафай і «Арнаментальныя матывы кралявецкіх ручнікоў і тэхналагічныя асаблівасці іх узнаўлення ў пераборным і закладным ткацтве Украіны і Беларусі» Вікторыі Пракошынай. Падчас канферэнцыі адбылося падпісанне дамовы аб супрацоўніцтве паміж Мастацкім музеем і Няўянскім дзяржаўным гісторыка-архітэктурным музеем (Расія, Святрдлоўская вобласць).

Кніга «Левіафан». Разбор па костках: Андрэй Звягінцаў — пра фільм кадр за кадрам», у аснове якой ляжыць шматгадзінае інтэрв'ю журналіста і кінакрытыка Максіма Маркава з рэжысёрам аб творчых і тэхнічных рашэннях драмы «Левіафан», у хуткім часе з'явіцца на паліцах кніжных крам. Пра гэта паведамляецца на сайце выдавецтва «Альпіна Паблішэр». Журналіст распавёў, што ідэя напісання кнігі прыйшла да яго пасля трэцяга прагляду фільма: «Перада мной адкрыўся свет гэтага фільма з пункту гледжання драбноткіх нюансаў. Мiane ўразіла, як шмат у ім рыфмаў, а рыфма — гэта тое, што я люблю ў кіно». Згодна з інфармацыяй на сайце выдавецтва, работа над творам пачалася ў 2015 годзе: Звягінцаў і Маркаў гутарылі пра стужку, тэхнічныя і творчыя прыёмы рэжысёра каля шасці дзён. Па словах аўтара, у выніку атрымалася каля 30 гадзін запісаў, якія ляглі ў аснову выдання. Яно таксама змяшчае 780 кадраў з фільма.

Цікавінкі ад Яўгені ШЫЦЬКА

Лесвіца векавой гісторыі

Карані

Упершыню пра неабходнасць універсітэцкай бібліятэкі заявіў акадэмік Яўхім Карскі ў першым праекце статута беларускага ўніверсітэта, апублікаваным ў 1918 годзе. Але толькі пасля ўтварэння ССРБ у 1919-м была створана камісія па арганізацыі ўніверсітэта, старшынёй якой і стаў Яўхім Карскі. У яе склад увайшла і Яўгенія Гурвіч, якую прызначылі часовым вучоным бібліятэкарам. Мінская рэвалюцыянерка, яна мела дыплом аб заканчэнні швейцарскага ўніверсітэта, у розныя перыяды працавала ў Мінскай публічнай бібліятэцы імя А. С. Пушкіна, узначальвала пазашкольных аддзел Народнага камісарыята асветы. Таму ёй і даручылі практычную частку справы па заснаванні першай навуковай і ўніверсітэцкай бібліятэкі Беларусі. Крыху пазней яна стала загадчыцай кніжніцы, але працавала толькі год.

У афіцыйных дакументах таго часу сітуацыю з літаратурай у краіне называлі «кніжным голадам», тлумачыць некаторыя факты гісторыі дырэктар Фундаментальнай бібліятэкі БДУ Уладзімір Кулажанка. Крыніцы паступленняў шукаліся самыя розныя: давалі аб'яву ў газету «Звязда» пра здачу кніг, атрыманых у бібліятэках да рэвалюцыі, публікавалі заклік камісіі дапамагчы ў стварэнні ўніверсітэта і ў зборы неабходных выданняў, прымаўся рашэнні аб тым, каб з усіх памешчыцкіх маёнткаў Мінскай губерні былі вывезены бібліятэкі... Былі спробы арганізаваць збор неабходнага абсталявання і кніг на тэрыторыі Віцебскай і Смаленскай губерній, якія тады ўваходзілі ў склад РСФСР, аднак мясцовыя ўлады не падтрымалі ініцыятыву.

Першым нешматлікім супрацоўнікам даводзілася працаваць у непрыстасаваных памяшканнях, без адпаведнага абсталявання і бібліятэчнай тэхнікі... Далучалі і некваліфікаваных работнікаў — студэнтаў універсітэта. Першы будынак, які аддалі пад рэктарат, рабочы факультэт і ўніверсітэцкую бібліятэку, — гэта была гімназія Фальковіча (зараз вул. Чырвонаярмейская, 6 — гістарычны факультэт БДУ). Крыху пазней кніжніцу перавезлі ў найбольш прасторны будынак былога Юбілейнага дома па вул. Захар'еўскай, 26 (цяпер пр-т Незалежнасці).

Аснову першапачатковага фонду складалі каля 40 тысяч тамоў, рэквізаваных у маёнтках Мінскай губерні, кнігі з закрытых вучэбных устаноў Мінска, якія перадаў Народны камісарыят асветы ССРБ. У хуткім часе паступіла 20 тысяч тамоў бібліятэкі былой Мінскай духоўнай семінарыі. Да таго ж фонд папаўняўся і дзякуючы дарам з асабістых збораў вучоных (у розныя перыяды былі набыты прыватныя зборы кніг акадэмікаў Я. Карскага, М. Янчука, І. Карнілава, П. Жуковіча, В. Дылы, прафесараў А. Сапунова, І. Маркона, І. Гурвіча, народнага паэта Я. Купала, срод паступленняў былі кнігі, выдадзеныя Францыскам Скарынам, Статут ВКЛ 1588 года і інш.).

З 1922 года бібліятэка БДУ сумяшчала функцыі дзяржаўнай і ўніверсітэцкай кніжніцы, а таксама цэнтральнай бібліяграфічнай установы БССР (у складзе бібліятэкі былі створаны Беларуская кніжная палата і Бібліяграфічнае бюро). Для таго перыяду не было характэрна аднастайнасць у выкарыстанні афіцыйных найменняў: у назве выкарыстоўваліся такія словы, як «фундаментальная», «навуковая», «універсітэцкая» і «цэнтральная». У хуткім часе бібліятэцы перадалі яшчэ і суседні будынак былой духоўнай кансісторыі (цяпер пр-т Незалежнасці, 24 — Інстытут тэалогіі БДУ).

У 1926 г. бібліятэка ператворана ў цэнтральную дзяржаўную кніжніцу, якая

атрымала назву «Беларуская дзяржаўная бібліятэка», і выведзена са складу БДУ. Практычна ўвесь фонд — а гэта каля 270 тысяч адзінак — перадалі Беларускай дзяржаўнай бібліятэцы. А ў БДУ паступова пачалося фарміраванне асобнай кніжніцы... У 1928 годзе пастановай

Чытацкая канферэнцыя па кнізе І. Шамякіна «Петраград — Брэст».

СНК было прынята рашэнне аб будаўніцтве ўніверсітэцкага гарадка, дзе пад бібліятэку планавалася асобны корпус. Па розных прычынах з 1933 года кніжніцы знаходзілася ў галоўным корпусе БДУ, у 1944-м — у будынку фізіка-матэматычнага факультэта (сёння — рэктарат БДУ), з 1949-м — у біялагічным корпусе (сёння факультэт геаграфіі і геаінфарматыкі). У 1962 годзе бібліятэка пераехала ў галоўны корпус БДУ.

Другая сусветная вайна — асобная старонка ў біяграфіі ўстановаў. З пачаткам акупацыі Мінска ў памяшканнях універсітэта нямецкая адміністрацыя размясціла ваенныя ўстановы і шпіталь. У 1941 г. фонд склаўся каля 200 тысяч экзэмпляраў, але падчас акупацыі Мінска гітлераўскія захопнікі знішчылі большую частку кніг, а значная колькасць каштоўнай літаратуры вывезена ў Германію. Кнігі на нямецкай мове фашысты проста забіралі сабе. Супрацоўнікі БДУ, якія засталіся ў акупаваным горадзе, імкнуліся захаваць частку абсталявання і кніг: у 1942—1943 гадах ім перыядычна дазвалялі наведваць універсітэцкі гарадок, і яны здолелі перавезці некаторыя каштоўнасці ў корпус Політэхнічнага інстытута і драўляную гаспадарчую прыбудову на вул. Віцебскай. Большасць уратаваных кніг была знішчана ў пажарах у ліпені 1944 года.

Пасля аднаўлення работы БДУ у 1943 годзе на станцыі Сходня пад Масквой была адкрыта і бібліятэка. На набывце кніг выдзялялася да 70 працэнтаў бюджэтных сродкаў універсітэта. Студэнты на электрычках ездзілі ў Маскву і адтуль у руках прывозілі вязанкі кніг. Вялікую дапамогу аказалі і маскоўскія ВНУ, якія дзяліліся сваёй літаратурай. У выніку за год удалося назапасіць 70 тысяч асобнікаў. Між тым універсітэту не хапала плошчаў, таму ўдзень чытальныя залы выкарыстоўваліся для вучобы, а ўначы студэнты спалі на сталах. Дзейнасць бібліятэкі была адноўлена ў Мінску ў 1944 годзе. Страты, нанесеныя кніжніцы, ацанілі ў 3—3,5 млн рублёў. Аднаўленне фонду, страчанага падчас Вялікай Айчыннай вайны, расцягнулася да 1955 года.

Асоба

На жыццё бібліятэкі значна паўплывалі рэпрэсіі. Паказальная біяграфія Мікалая Гуткоўскага, загадчыка бібліятэкі з 1934 да 1937 год. Урадзенец Случчыны, выпускнік юрыдычнага факультэта Варшаўскага ўніверсітэта, ён у розны час ён працаваў ва ўстановах Варшавы і Масквы, але падчас Першай сусветнай вайны быў мабілізаваны і ў 1918 годзе апынуўся ў Крыме. З прыходам войскаў

Урангеля, не маючы сродкаў на жыццё, Мікалай Гуткоўскі быў вымушаны паступіць на пасаду сакратара ў адну з устаноў, за што пазней, пасля прыходу Чырвонай арміі, жорстка папаліўся.

У 1921 годзе Мікалай Гуткоўскі як бежанец быў эвакуіраваны з сям'ёй у Мінск. На радзіме працаваў вучоным сакратаром Акадэмічнага цэнтра, навуковым супрацоўнікам Ін-белкульты, выкладчыкам у БДУ... Займаў пасаду і ў Пастаянным прадстаўніцтве БССР пры ўрадзе СССР, у апарате ЦВК СССР, у Камісіі заканадаўчых праектаў пры СНК БССР.

У 1928 годзе ў часопісе «Польмя» з'явілася паэма «Цені на сонцы» Андрэя Александровіча. У галоўным героі ўгадваўся Мікалай Гуткоўскі — названы былым сакратаром Урангеля, а цяпер — «канстультантам у савецкіх». Нягледзячы на адкрыты ліст, дзе ён апраўдваўся, ДПУ БССР арыштавала яго ў 1930 годзе па справе «Саюза вызвалення Беларусі», аднак у хуткім часе адпусціла з-за адсутнасці доказаў.

На пасаду дырэктара Мікалай Гуткоўскі здолеў аднавіць паўнаважную работу бібліятэкі БДУ, арганізаваў дзейнасць пунктаў абслугоўвання на факультэтах. У пачатку 1937 года, баючыся арышту, Мікалай Гуткоўскі з'ехаў у Маскву, але гэта не выратавала. Ён быў арыштаваны, асуджаны і расстраляны на палігоне «Камунарка». Пазней, у 1959 годзе, рэабілітаваны.

Сучаснасць

Найбольш спрыяльнымі для фарміравання фонду Фундаментальнай бібліятэкі БДУ былі 1970—1980-я гады, але справы значна змянілася ў пачатку 1990-х з-за зніжэння бюджэтных асігнаванняў. У той жа час бібліятэка актыўна пачала ўкараненне ў практыку новых тэхналогій, фарміраваць калекцыі ў лічбавым выглядзе, даваць доступ да міжнародных паўнатэкставых і рэфератыўных навуковых баз даных.

Сёння Фундаментальная бібліятэка БДУ — гэта каля 2 млн тамоў універсальнага фонду айчынай і замежнай літаратуры (больш як 180 тысяч — алічбаваныя дакументы); больш за 25 тысяч

Электронная бібліятэка.

карыстальнікаў; звыш 1 млн кнігавыдач і зваротаў да электронных інфармацыйных рэсурсаў. Да паслуг карыстальнікам — 15 інфармацыйных залаў, медыятэка, каворкінг «Лібраторыя» (усяго 846 месцаў). Штогод бібліятэка набывае больш за 25 тысяч асобнікаў новых выданняў, атрымлівае каля 400 найменняў айчынных і замежных перыядычных выданняў, дае доступ да 30 навуковых ліцэнзійных паўнатэкставых і рэфератыўных баз даных, вядзе міжнародны кнігаабмен з 75 навуковымі і навучальнымі арганізацыямі з краін СНД і далёкага замежжа. Між іншым, паводле міжнароднага рэйтынгу *Transparent Ranking of Repositories*, Электронная бібліятэка БДУ ўваходзіць у тройку найлепшых універсітэцкіх рэпазіторыяў у свеце.

— Сёння можна ўпэўнена сказаць, што бібліятэка БДУ існуе ў дзвюх іпастасях: класічная і лічбавая. Апошняя — гэта наш рэпазіторы: адзін з найбольш шырокіх асартыментаў падпіскі на міжнародныя навуковыя базы даных. Галоўнае ў ім — працэс алічбоўкі, — адзначае Уладзімір Кулажанка. — Так, нядаўна Фундаментальная бібліятэка БДУ набыла ўнікальны кніжны сканер. З яго дапамогай можна адлічваць любыя выданні, перш за ўсё рэдкія і старыя кнігі. Гэта дапамагае зменшыць нагрузку на арыгіналы, забяспечыць іх захаванасць і разам з тым даступнасць для чытачоў.

Фонд рэдкіх і каштоўных выданняў, які склаўся гістарычна, уключае старадрукаваныя выданні; калекцыю рэвалюцыйнага друку і першых гадоў савецкай улады, першыя прыжыццёвыя і асабліва каштоўныя творы класікаў навукі, літаратуры і мастацтва, выданні, якія з'яўляюцца ўзорамі мастацкага афармлення і паліграфічнага выканання... Сярод найцікавейшых калекцый — выданні часоў вайны і мініяцюрыя кнігі.

Фундаментальная бібліятэка БДУ на працягу многіх дзесяцігоддзяў з'яўляецца каардынацыйным і метадычным цэнтрам сеткі бібліятэк (больш за 50) устаноў вышэйшай адукацыі Рэспублікі Беларусь. Дарэчы, на базе кніжніцы працуюць некалькі клубаў па інтарэсах: клуб аматараў пазычанага слова «КЛУМБА», кінаклуб «Фруза». Дзейнічаюць Бібліятэка Кітая і Аманскі цэнтр арабскай мовы і культуры.

Юбілей

Да 100-гадовага юбілею Фундаментальнай бібліятэкі БДУ была прымеркавана двухдзённая XXI Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя «Менеджмент міжвузаўскіх бібліятэк». Удзельнікамі форуму сталі больш за 250 кіраўнікоў і спецыялістаў бібліятэк, устаноў вышэйшай адукацыі і навукі, інфармацыйных цэнтраў, выдавецтваў з васьмі краін: Беларусі, Расіі, Украіны, Германіі, Польшчы, Казахстана, Узбекістана і Кіргізіі. Асноўная тэма — выбудаванне камунікацый паміж універсітэтамі, а таксама з выдаўцамі ў абсалютна розных фарматах. Асноўныя напрамкі абмеркаванняў па апошнія гады: эфектыўнасць суправаджэння адукацыйнага працэсу, новыя рэсурсы і інструменты, падтрымка фармату адкрытага доступу да электроннага кантэнту, стварэнне інструментаў адкрытай навукі і г. д.

— Адна з важных задач бібліятэкі, каб тое, што робіць універсітэт, было бачна ўсюму свету. Мы імкнёмся, каб пошукавікі выдавалі той ці іншы тэкст на першай старонцы, — адзначае Уладзімір Кулажанка. — Летам, дарэчы, пэўны час працаваў сэрвісны студэнцкі атрад, які займаўся напісаннем артыкулаў пра ўніверсітэт у Вікіпедыю.

У межах святкавання векавага юбілею ў фае галоўнага корпуса БДУ працавала выстаўка да 100-годдзя Фундаментальнай бібліятэкі. Яе наведвальнікі змаглі ўбачыць эксклюзіўныя асобнікі з фондаў ФБ, якія рэдка дэманструюцца чытачам. Між тым днямі ў Міністэрстве замежных спраў адкрылася экспазіцыя «БДУ ў супрацоўніцтве з ЮНЕСКА». З асобамі і падзеямі знаёміць таксама анлайн-фотапраект «Сто гадоў — сто фота». Завяршае святкаванне прэзентацыя трохгадовага праекта па алічбоўцы архіва газет БДУ ды іншых устаноў і размяшчэнні іх у Электроннай бібліятэцы, заплаваная на верасень. Да таго ж сёлета ўбачыла свет кніга «Фундаментальная бібліятэка БДУ: 100 гадоў універсітэцкай адукацыі», дзе сабраны ўспаміны прафесіяналаў і гістарычныя звесткі пра асноўныя перыяды бібліятэкі.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Фота з сайта

Фундаментальнай бібліятэкі БДУ

Светлы, таленавіты, вясёлы

Самыя шчаслівыя тыя моманты, калі першае знаёмства з новым для цябе пісьменнікам не праходзіць бяспследна. Адчуванне — нібыта напатакаў шчырага і даверлівага суразмоўцу. Стаўшы тваім знаёмцам, ён абавязкова — рана ці позна — назаўсёды прапішацца ў тваёй біяграфіі. Праз творы, што абавязкова калі-небудзь прачытаеш. Праз творы, да якіх звернешся зноў. Каб яшчэ больш наталіць смагу ад судакранання з прыгожым. Зразумець, што сапраўдная літаратура — не толькі жыццё, люстраны адбітак яго, а і «нешта вечна патрэбнае тваёй душы».

Пад таленавітым пяром

Апошнія словы прамоўлены выдатным майстрам беларускага апавядання, класікам нацыянальнай прозы Янам Скрыганам. Да ўсяго цудоўным, вельмі абаяльным і душэўна адкрытым чалавекам. Янам Скрыганам ён стаў ужо ў больш чым сталым узросце. Спачатку падпісваўся як Янка Скрыган (хоць карыстаўся і іншымі псеўданімамі), значна пазней — Ян. Скрыган. Пасля канчаткова стаў Янам.

Іван Аляксеевіч заставаўся нязменным і цвёрдым прыхільнікам народнай традыцыі. Паводле яе, маладзейшыя вясцоўцы называлі свайго суразмоўцу дзядзькам, а жанчыну — цёткай. Я звяртаўся да яго па-сучаснаму. Не буду адыходзіць ад гэтай завяздзёнкі цяпер.

У яго творчасці абавязкова знаходзіўся «нешта вечна патрэбнае тваёй душы». Прамоўлена гэта ў найцудоўнейшай нізцы яго мініяцюр, аб'яднаных назвай «Пярэгалас»: «Вечар. Цішыня. Кнігі за шклом. Што пачытаць?»

Адны даўно прачытаныя, другія — нават непачатыя. Дзіва: і чытаць іх не хочацца. Спрабую каторы раз — не ідуць яны. Нікуды цябе не завуць.

І тады зноў бяруся за тыя самыя, па многа разоў чытаныя, перачытаныя, кожны раз кратаныя, варочаныя — і зноў чуеш у іх нешта вечна патрэбнае тваёй душы».

Квітэнсэнцыя сказанага ў заключным абзацы: «Мабыць, таму, што пісаліся яны даверліва, як споведзь перад табою. Як жа мала трэба мець вялікаму пісьменніку, каб да яго ўсе гарнуліся — толькі самога сябе. І як многа — каб у ім кожны бачыў таксама самога сябе».

Разважаючы так, Іван Аляксеевіч, канешне ж, меў на ўвазе іншых, але надзіва дакладна выказаў тое, што характарызуе і створанае ім самім. Ён заўсёды нязменна быў самім сабой, а той з чытачоў, хто паспеў па-сапраўднаму палюбіць яго прозу, «у ім бачыў таксама самога сябе». І чым раней гэта адбывалася, тым большую радасць прыносіла судакрананне са светам, народжаным пад яго вялікім пяром. І нават не светам, а Сусветам. Настолькі ён неабсяжны, шырокі і разнасяжны.

Сусвет народжаны пад таленавітым пяром Скрыгана, а не створаны яго багатай мастакоўскай фантазіяй. На просьбу аднаго з журналістаў: «Хацелася б, каб вы расказалі пра домysel у вашых апавяданнях» ён адказаў: «Цяжкавата рэч. Не вельмі я з ім ладжу, з домyselам. Я вельмі прывязаны да матэрыялу, і мне шкода парушаць яго верагоднасць, дамешваць да яго выдумку. Аднак жа без домyselу няма мастацкага твора. І ён, вядома, памагае і мне. Калі больш, калі менш. Часамі толькі каб падняць рэальны матэрыял да ступені мастацкага, а часамі з'яўляючыся аснова твора». І ўдакладняў: «Аднак жа ўся сутнасць у тым, што домysel — гэта не толькі ўменне дадаваць, а куды больш — умець выкінуць лішняе. Ачысціць ад выпадковага, дробнага, бледнага з назапашанага матэрыялу. Прыблізна гэтак пісаліся «Наталля», «След гумаўшых шын», «Паваротак ля сасны», «У Кірылы на хутары»».

Зусім не грозны... пірат

Пачынаў ён, сялянскі сын з вёскі Труханавічы, з вершаў у слускай акруговай газеце «Вясковы будаўнік». «Вяскова-будаўнічае» падпісаў грозным псеўданімам Пірат. Гэтаму Пірату на той час споўнілася ўсяго 20 гадоў. Праз год Пірат уступіў месца Янку Відуку. Такім псеўданімам пазначана і яго першае апублікаванае апавяданне «Таіса», надрукаванае ў 1927 годзе ў альманаху «Росквіт», які выходзіў у Полацку.

У ім празмерна адчувальны рэвалюцыйны рамантызм. Тым не менш твор хочацца перачытваць. Апроч рэвалюцыйнасці, паводле якой ахвярнасць успрымаецца як само сабой зразумелае, а жыццё асобнага чалавека дзеля дасягнення шчасця ўсяго чалавецтва не ўяўляе ніякай каштоўнасці, ёсць яшчэ і іншае. А для мастацкага твора куды галоўнейшае, бо яно смела сягае за межы свайго часу. Гэта кранальная гісторыя няспраўджанага

кахання, крылы якому падрэзала суровая рэчаіснасць.

Не меншую асалоду атрымліваеш, і напоўніцу адчуваючы водар скрыганаўскага слова. Родную мову Іван Аляксеевіч ведаў так, як удаецца яе ведаць вельмі і вельмі нямногім пісьменнікам: народную, каларытную, сакаўную. Дзякуючы яму, калі загадваў літаратурна-кантрольнай рэдакцыяй Беларускай Савецкай Энцыклапедыі, былі ўведзены ў шырокі ўжытак словы, што ўспрымаюцца сёння настолькі натуральна, быццам прысутнічалі ў ёй пастаянна. Нават не верыцца, што некалі замест «сысуны» пісалі «млекапігаючыя». Ужывалі не «радовішча», а «меснараджэнне». Быў перакананы: «[...] мовую нельга грэбаваць, бо гэта сам народ».

Была ў яго і такая важная для пісьменніка рыса, як жаданне падтрымаць маладзейшага літаратара. Магчыма, нават авансам сказаць яму ўхвальнае слова. Быў перакананы, што ў далейшым гэта прынясе карысць не толькі яму, а і ўсёй літаратуры. Ахвотна адгукаўся на першыя кнігі празаікаў. Часам у друку, але найчасцей пры абмеркаванні іх. Не толькі наведваў чарговыя пасяджэнні секцыі прозы Саюза пісьменнікаў Беларусі, але і актыўна выступаў на пасяджэнні камісіі па прыёме ў гэты творчы саюз.

Не адных празаікаў абараняў ад незаслужаных наскокаў. Мог і за паэта заступіцца. Адчуў прывязанасць да Майстра і я асабіста. Паколькі самі кандыдаты на ўступленне ў творчы Саюз тады на пасяджэнне прыёмнай камісіяй не запрашаліся, перадам тое, што даведаўся ад тых, хто ўваходзіў у камісію. Сёйтой запярэчыў, што мяне пакуль прымаць рана, бо няма ў мяне кнігі. Іншыя прытрымліваліся супрацьлеглай думкі: шмат друкуюся, значыць, працую творча актыўна. І тады ўхапіўся з месца адзін крытык, які даўно нічога не пісаў, і закрычаў: «Ды якая карысць ад гэтай пісаніны?! Усё гэта звычайны...». Прабачце, але перадам тое, што было сказана: «звычайны панос!». І тут заўсёды спакойны Іван Аляксеевіч не стрымаўся: «Калі ў Марціновіча панос, дык у вас, даражэнькі, даўно запор!»

Прыёмная камісія прагаласавала ў маю карысць. І становішча, не сумняваюся, выратаваў менавіта Ян Скрыган, аўтарытэт якога ў пісьменніцкім асяродку быў вельмі высокі.

Хоць няшмат, ды смаката

На жаль, хоць і сустракаліся мы з Іванам Аляксеевічам часта ў «ЛіМе», дзе я працаваў, пагутарыць саманасам так і не ўдалося. Хоць падобная мажлівасць з'явілася ўвесну 1979 года. Тагачасны галоўны рэдактар «Літаратуры і мастацтва» Аляксей Асіпенка даў мне заданне ўзяць у Яна Скрыгана інтэрв'ю. Я патэлефанаваў Івану Аляксеевічу, усё патлумачыў.

Сышліся на тым, што прынясу свае пытанні яму дахаты. З сакавіка я быў у яго на кватэры — тады на вуліцы Танкава, цяпер яна імя Максіма Танка. Спадзяваўся, што адразу ж пачне адказваць, але ліст з пытаннямі ён адклаў убок. Сам жа падышоў да кніжнай паліцы, паказаў на каляровы здымак за шклом. Не хаваючы радасці, прызнаўся:

— Унучак мой, у Германіі жыве.

Гэтую гісторыю я збольшага ведаў. Яго першая жонка, калі быў незаконна асуджаны, выйшла замуж і выехала за мяжу. Гледзячы на здымак, я сказаў прыкладна так: «Прыгожы хлопчык!», бо і сапраўды на яго было прыёмна паглядзець.

Іван Аляксеевіч яшчэ больш ажывіўся:

— То, можа, возьмем па чарачцы! — відаць, яму хацелася выказацца.

Я не ведаў, як зрэагаваць на гэтую прапанову. Не звяртаючы ўвагі на маю ніякавасць, гаспадар кватэры працягваў:

— Збегайце, калі ласка, крама поруч, — і пачаў шукаць грошы.

— Я і сам магу купіць, але...

— Што «але»? — здзівіўся Ян Скрыган.

Я пачаў тлумачыць, што ў 1969 годзе з Драгічына, куды мяне годам раней размеркавалі пасля заканчэння факультэта журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, быў прызваны ў армію афіцэрам. Выпісаўшыся перад гэтым, так больш нідзе і не прапісаўся, хоць і пасля звальнення ў запас працаваў у Капылі, пасля —

Ян Скрыган.

у Слуцку. У Мінску ўжо сем гадоў. А да ўсяго згубіў пашпарт.

— Нарэшце іду атрымліваць яго. Заадно і прапісалі мяне. Павінен сёння быць у міліцыі, — скончыў я сваю невялічкую споведзь.

— Тады іншым разам, — згадзіўся Іван Аляксеевіч, — але абавязкова патэлефануйце загадзя, каб быць упэўненым, што на вашы пытанні я ўжо адкажу. — Письмова адкажу, — удакладніў ён.

Іншага разу, на жаль, не было. З сакавіка 1979 годзе ў маім новым пашпартце нарэшце быў пастаўлены штамп, што я прапісаны ў Мінску. Патэлефанаваўшы праз колькі дзён Яну Скрыгану, я даведаўся, што ў яго інсульта. Іван Аляксеевіч трапіў у бальніцу. Калі ж падлячыўся, вярнуўся дахаты, гаворка аб інтэрв'ю сама сабой адпала. Не станеш жа трывожыць чалавека, які і так ледзь не з таго свету вярнуўся. Дарэчы, прыкладна ў гэты час з падобным дыягназам у бальніцу трапіў і яго сябра пісьменнік Аляксей Пальчэўскі, якога ўрачы, на жаль, не ўра

тавалі. А пасля я пра тыя пытанні забыўся, дый Іван Аляксеевіч, відаць, таксама.

Адна сустрэча з ім у даволі вузкім коле адбылася яшчэ ў чэрвені 1985 года, калі ў Цімкавічах адзначалася 85-годдзе з дня нараджэння Кузьмы Чорнага. Прыехалі сакратар праўлення СП БССР Іван Чыгрынаў, Аляксей Жук, Хрысціна Лялюк (астатніх запамятаваў) і я як карэспандэнт штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва».

Паколькі ў Савецкім Саюзе была ў самым разгары чарговая антыалкагольная кампанія, гэтым разам распачата Міхаілам Гарбачовым, зразумела, ніякай гаворкі аб другой, таксама традыцыйнай у падобных выпадках, частцы ўрачыстых мерапрыемстваў гаворкі не магло ісці. Толькі падсілкаваліся ў мясцовай сталовы.

Назад, аднак, ехалі, не сказаць, каб надта змрочныя. Расказвалі анекдоты, прыгадваў розныя цікавыя выпадкі з пісьменніцкага жыцця. І разам з тым для настроя чагосьці ўсё ж не ставала. Не надта «ўтульна» адчуваў сябе і Іван Аляксеевіч. Але як пад'ехалі да Валяр'яна, усміхнуўшыся, нешта шапнуў на вуха Чыгрынаву. «Святлейшы», як яго ўсе называлі за вочы з лёгкай падачы Рыгора Барадуліна, павесялеў і загадаў шафёру прыпыніцца ў найбліжэйшым ляску, што той і зрабіў праз некалькі кіламетраў. А калі машына з'ехала на ўзбочыну, чамусьці ўзлаваўся:

— Далей — кажу!

У чым прычына падобнай скрытнасці, мы зразумелі, калі на паляны, ледзь не ўпрытык з усіх бакоў агуленай дрэвамі, Ян Скрыган выцягнуў з кішэні плашча невялікую біклажку, адкруціў корак і падаў яе Чыгрынаву.

— Табе, Іване, як галоўнаму, першаму.

Іван Гаўрылавіч не хаваў радасці, падобны зварот яму спадабаўся. Як, несумненна, і тое, што добра ведаў пра змесціва гэтай біклажкі:

— Дзякуй, дзядзька Ян!

Калі ж «святлейшы» зрабіў глыток-другі, твар яго расплыўся ў прыёмнай усмешцы:

— Смаката, дзядзька Ян, — ужыў ён любімае Скрыганавае слова, чым, безумоўна, прынес задавальненне Івану Аляксеевічу.

— То ўсе пакаштуйце, — Іван Аляксеевіч забраў з рук Чыгрынава біклажку. — Толькі, — дадаў неяк вінавата, — па глыточку, не болей. Каб усім хапіла.

Калі чарга дайшла да мяне, я адмовіўся, прытрымліваючыся правіла: піць — дык піць, а не піць — то не піць:

— Што той глыток, хай вам лепей два будзе.

— Яно-то і праўда, — не запярэчыў Ян Скрыган. — Дык за ваша здароўечка.

Лёс наканаваў яму нялёгкае і няпростое жыццё. Але гэты лёс быў да яго па-свойму і спагадлівы. Нямаюць зведзіць на сваіх ростанях, спазнаўшы сапраўдную цану любові і здрадзе, Іван Аляксеевіч дажыў да 87 гадоў. Памёр 18 верасня 1992 года, з узростам не растраціўшы аптымізму, душэўнай шчодрасці і дабрыні. Заўсёды і ва ўсім заставаўся Янам Скрыганам, а значыць — самім сабой, такім, якім і павінен быць па-сапраўднаму выдатны пісьменнік. Выдатным пісьменнікам ён і застаўся назаўсёды ў гісторыі беларускай літаратуры.

Не магу не прывесці сказанае пра Івана Аляксеевіча народным пісьменнікам Беларусі, з якім яны сябравалі, Янкам Брыльм: «[...] гэта быў светлы, таленавіты, чысты, амаль па-дзіцячы вясёлы чалавек, [...] працавіты гранільшчык роднага слова».

Аляксей МАРЦІНОВІЧ

Матэрыя тэксту з адзнакай натуральнасці

Літаратура больш, чым іншыя мастацтвы, схільная да памежных станаў, да жанравай нявызначанасці, бо ў ёй нярэдка выпадакі, калі «выдаць пашпарт» якому-небудзь твору немагчыма ні па прыкмеце «аб чым тэкст», ні па «як напісаны».

І — яшчэ адна дзіўная заканамернасць — сярод гэтых эксперыментальных экзэмпляраў часцей знаходзіцца нешта сапраўды каштоўнае, чым сярод тых, што паддаюцца «перапісу».

Кніга Тані Скарынкінай «Райцэнтр» было наканавана стаць нечым каштоўным. Па-першае, любы тэкст гэтай аўтаркі непазбежна пераймае яскравы характар. Па-другое, матэрыял, з якім яна працавала, абсалютна ўнікальны сам па сабе.

Кніга ў нечым падобная да яе вершаў — тут пісьменніца таксама карыстаецца рэчаіснасцю як каштоўным матэрыялам для пераплаўкі ў мастацкі тэкст, галоўным інструментам апрацоўкі яе дагэтуль застаецца расстаноўка акцэнтаў, вылучэнне з мовы і жыцця сэнсаў і эмоцый, якія немагчыма зашыфраваць. У «Райцэнтры» напоўніцу паўстае яе стаўленне да жыцця.

Гэта зборнік эсэ, які трактуецца як нон-фікшн ці дакументалістыка. У гэтым падвідзе мастацтва можна працаваць як заўгодна. Збіраць рэальныя гісторыі і складаючы іх у мазаіку падзеі ці з'явы, як Святлана Алексіевіч. Фіксаваць і апрацоўваць ўласныя ці чужыя досвед і з дапамогай сінтаксісу падкручваць гучнасць асобных элементаў, як аўтары дакументальнай паэзіі. Выкарыстоўваць дакументальныя кадры як фон для ўласных разважанняў і спрабаваць сіхронізаваць іх, як рэжысёрка Юлія

Шатун. Нон-фікшн па рэцэпце Тані Скарынкінай складаецца быццам з усіх гэтых элементаў, але не губляе аўтарскага твару ў тэксце. Эсэ з «Райцэнтра» чытаюцца як матэрыялы з фальклорнай экспедыцыі па сваім родным горадзе і ўласным генеалагічным дрэве.

Аўтарка сустракаецца са сваімі сваякамі, знаёмымі і незнаёмымі знаёмых, распітвае іх пра нейкія падзеі, здольныя стаць асновай для твора, а пасля збірае іншыя гісторыі на падобную тэму, часам натрапляе на іх выпадкова, часам доўга палюе на адзін аповед. Часам адну і тую ж гісторыю расказваюць розныя людзі, каб можна было параўнаць версіі і скласці больш поўную карціну.

На адну нагоду ці ўмоўную тэму пачынаюць нанізвацца іншыя гісторыі — тэмай эсэ можа быць мужчынскае адзенне, сустрэчы са знакаміцацамі, уплыў Марлен Дзітрых на ўяўленні жанчын рознага веку пра стыль. У чужыя расповеды шчыльна ўплечены ўласны эстэтычны досвед — аўтарка шукае паралелі ў жыцці свайго дзядзькі з лёсам пісьменніка Сэлінджэра, а гісторыю кахання сваёй цёткі — з сюжэтам фільма Параджанава. Кампазіцыя тэкстаў пабудавана храналагічна, па меры збору матэрыялаў, і пісьменніца неаднаразова адчыняе вокны сваёй лабараторыі для чытачоў, але найбольш цікавае ў метатэксце эсэ — пошук заканчэння, інтуітыўнае чаканне нейкага завяршальнага элемента.

Месцамі эсэ Тані Скарынкінай пачынаюць нагадваць дэтэктыў — толькі найвялікшай загадкай, канцавой кропкай расследавання з'яўляецца мастацкі тэкст, завершаны. Але значна больш — па стылі і падыходзе да апавядання — гэтыя тэксты нагадваюць іншы нон-фікшн. Вельмі хочацца параўнаць

тэксты Скарынкінай з травелогамі расійскага пісьменніка Льві Стогава, выкрасліўшы з апошняга пафас. Галоўная прыкмета параўнання ў тым, што абодва аўтары на базе назірання за геаграфічнай і гістарычнай кропкай разварочваюць у тэксце насычанае паэтычнае перажыванне. Галоўная вартасць «Райцэнтра» на фоне гэтага параўнання — Тані Скарынкінай не давялося аб'язджаць палову свету, каб высекчы іскру паэтычнага ўспрымання. Скарбаў хапае і навокал, і трэба валодаць асаблівым зрокам, каб умець разгледзець іх у чалавеку, які п'е гарбату на суседнім зэдліку, сутыкаецца з табой на выхадзе з прадуктовай крамы або жыве ў суседнім пакоі, колькі сябе памятаеш. Дарэчы, поўная адсутнасць пафасу ў відавочна паэтычных слоўных структурах дадае жывасці тэксту і ўпэўнівае ў абсалютнай натуральнасці ўтварэння гэтых эсэ. Аўтарка не пераўтварае адну думку ў трактат і не ўцягвае гвалтам у верш, а проста пакідае яе жыць. Патрэбна тонкае пачуццё не столькі мовы, колькі мастацкай рэчаіснасці, каб адчуваць, у якіх абставінах народжаныя ідэі ці думка будучы гучаць натуральна.

Кніга нездарма называецца «Райцэнтр» (на вокладцы слова разбіта без прыкмет пераносу — рай цэнтр). Замысленая, зацягваная па школьных сачыненнях фраза «горад адыгрывае галоўную ролю ў творы» ў гэтым зборніку паўстае максімальна канкрэтная і ў той жа час нязвыкла, цягнуць яшчэ больш пакрыты плесняй афарызм «горад (ці любое месца) — гэта людзі». Насамрэч аўтарка захоўвае цудоўны баланс паміж дзеючымі асобамі, не пераўтвараючы эсэ ні ў дзённікавы запіс, ні ў інтэрв'ю, ні ў развагі.

Яшчэ адна твораўтваральная дэталі ў тэкстах — перадача натуральнай гаворкі кожнага, што, па-першае, захоўвае ў тэксце героя, а не толькі яго словы, па-другое, адкрывае яшчэ адну грань стракатага жыцця — тое, як цяжэ лёс мовы па-за межамі падручнікаў, кніг, прафесійнай сферы ўжывання.

Галоўная прыкмета параўнання ў тым, што абодва аўтары на базе назірання за геаграфічнай і гістарычнай кропкай разварочваюць у тэксце насычанае перажыванне. Галоўная вартасць «Райцэнтра» на фоне гэтага параўнання — Тані Скарынкінай не давялося аб'язджаць палову свету, каб высекчы іскру паэтычнага ўспрымання. Скарбаў хапае і навокал, і трэба валодаць асаблівым зрокам, каб умець разгледзець іх у чалавеку, які п'е гарбату на суседнім зэдліку, сутыкаецца з табой на выхадзе з прадуктовай крамы або жыве ў суседнім пакоі, колькі сябе памятаеш.

Эсэ Тані Скарынкінай, што склалі кнігу «Райцэнтр», падаюцца двухбаковым калейдаскопам або пяльцамі з вышыўкай, — з аднаго боку ў карцінку складаюцца прыгожыя іскрыны гісторыі, дэталі, сведчанняў, паралеляў, з другога — самі тэксты ўтвараюць прыгожы ўнутраны ўзор стылістыкай, кампазіцыяй, акцэнтамі, метатэкставымі ўстаўкамі. Кнігу проста прыемна чытаць, асэнсоўваючы, які вялікі свет можа адкрыцца адным пытаннем.

Дар'я СМІРНОВА

Крынічнай вадзіцы глыток

Паэзія, як хуткаплынная рака, напоўнена жывой прыгажосцю роднага краю, звонкім, самабытным гучаннем, глыбокімі таямніцамі і непрадказальнасцю пачуццяў. Чарговая кніга паэты са Століншчыны Галіны Бабарыкі «Матывы Моўствы» зачароўвае палескім каларытам, дае магчымасць адчуць сапраўдную любоў да прыроды і жыцця, глыбіну і моц веры.

Кніга складаецца з сямі частак, у якіх змяшчаюцца рознагэматычныя вершы. Асабліва твораў з'яўляецца магучая прывязанасць да гістарычных падзей, сялянскага жыцця, побыту беларускай глыбіні. У першым раздзеле «Крынічнай вадзіцы глыток» паэтка звяртаецца да старажытных вытокаў, выразна праводзіць думку пра павязь мінулага і сучаснага, дзе галасы продкаў, слаўных беларусаў напаяюць сэрца велічнай сілай, натхняюць і падтрымліваюць падчас душэўных пошукаў.

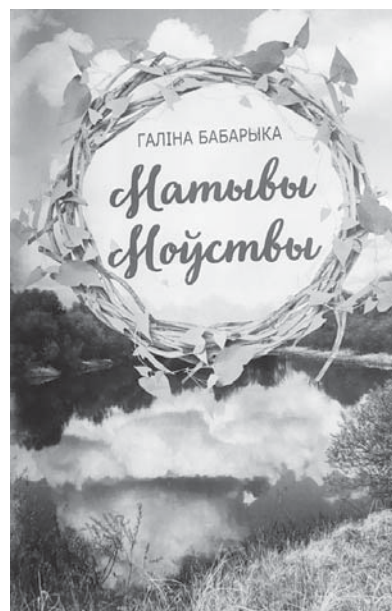
Філасофскія паэтычныя высновы, да якіх кожны з нас прыходзіць сваімі сцяжынкамі, але абавязкова абавіраючыся на жыватворную моц слова Божага, склалі другі раздзел — «Пад пільным позіркам з вышынь». Тут шмат вядомага, біблейскага, вельмі важнага, але міжволі, падчас зараджэння кіпучай злосці, зайздрасці, прагнасці, адціснутага на

другі план. Паэзія дапамагае пераадолець свае сумневы і адчай, пацягнуцца да свету, напоўніць душу цяпленнем, спасцігнуць сэнс жыцця:

*Дай, Божа, сілы выстаяць, не ўпасці,
Свой страх перамагчы і з верай жыць,
У час, што стаў пракрыццём
і напасцю,
Пад ветразем надзеі мірна плыць.*

Самы вялікі, багаты на яркія вобразы і паэтычныя знаходкі раздзел «Любімы край заўжды прыгожы» прысвечаны загадкавай непаўторнасці беларускай прыроды. Галіна Бабарыка ўдала паказвае рознахарактарнасць надвор'я, пераходы ад урачыстай цішыні да бурнага руху ў прыродзе, захапляе чытача апісаннем чароўных пейзажаў, перадае настрой хуткаплынных разнастайных дзён. Антрапамарфізм у паэзіі Галіны Бабарыкі («восені пагодлівай усмешкі», «восень сустракае нас гасцінна», «зіма ж шукае снег — яна не спяшае, вецер кудзелю аблокаў прадзе», «устрывожаны над полем вецер») дазваляе чытачу зразумець супярэчлівы характар прыроды, уразіцца яе мудрасцю, лагічнасцю з'яў, чароўным характаром, задумацца аб незваротна страчанай сувязі чалавека і навакольнага свету:

*Піша восені апошні радок
То з лагоднай усмешкаю-сонцам,*

*То ў слязах ад дажджынак бясконцых,
То ў завеі халодных абдымак
Разам з госціяй паўночнаю — зімкай.*

Паэзія не толькі адлюстроўвае ўнутраны свет пісьменніка, але і дае магчымасць данесці свае шчырыя пачуцці, выказаць удзячнасць людзям за іх спагадлівасць, самаадданую працу. У рубрыцы «Пажаданняў добрых слоў» змешчаны вершы-прысвячэнні, сярод якіх вельмі ўражвае верш «Палеская жанчына»,

у якім расказваецца горкая гісторыя жыцця простае сялянскай жанчыны і паказваецца яе моцны духоўны стрывань:

*У дзесяць год — без маці,
У трыццаць — удава.
Там, дзе шукала шчасце,
Расце палын-травя...*

*Жыццёваю сцяжынкай
Ўпэўнена ідзе
Палеская жанчына...
Гасподзь яе вядзе...*

У раздзеле «Смех скрозь слёзы» аўтар выступае вопытным настаўнікам, праз іронію выкрывае заганы чалавека, праз дабрадушную ўсмешку прыводзіць да высновы, што найлепшыя лекі — гэта аптымістычны настрой, самакрытыка і праманістасць думак.

«Рускі сшытак» стаў завяршальным раздзелам кнігі, але не парушае адзінства мастацкіх уражанняў, наадварот надае асаблівую выразнасць думак.

Вершы Галіны Бабарыкі нараджаюцца з рэальна перажытага, пачутага, з апорай на веру і мудрасць продкаў, усвадомленага, праўдзівага. Мабыць, таму так кранальна гучаць радкі, падштурхоўваюць чытача да душэўнай працы, спатольваюць смагу на доўгім цяжкім шляху да Бога.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ

Вытокі магіі ды творчасці

Нагода для чытання летняю парою ад Выдавецкага дома «Звязда»

Сярод новых кніг Выдавецкага дома «Звязда» лёгка знайсці чытанне для аматараў самых розных узростаў і густаў. У гэтым аглядзе прадстаўлены выданні для дзяцей, мастацкая проза і кнігі для тых, хто не проста любіць чытаць, але і цікавіцца біяграфіямі пісьменнікаў.

Крыніца цудаў — дзяцінства

У дзіцячых кнігах нярэдка сустракаецца фантастыка, але нараджаецца яна з самых розных крыніц — з'яў прыроды, далёкага космасу, магіі.

Містыка прыроднага характару — не самы часты троп. Ірына Карнавухава выбрала ў якасці сваёй крыніцы для загадак адно з сапраўды найцікавейшых і наймістычнейшых месцаў на планеце — возера Байкал. Казачная аповесць «Байкальскі сябар» апавядае пра хлопчыка Сцяпана, які разам з сям'ёй адпраўляецца на канікулы на востраў Альхон, на турбазу. Гэта другая кніга, працяг казкі «У царстве свяшчэннага Байкала». Тут героя чакаюць не толькі таямніцы і легенды неверагодна старажытнага возера, але і новыя сябры.

Жанр абодвух твораў абазначаны як казка-быль. Аўтар блытае юных чытачоў, згучваючы таямніцы над найглыбейшым у свеце возерам яшчэ больш. Якой энергіяй насычана гэтае месца? Можа, там сапраўды магчыма ўбачыць Дух Байкала, з якім сустракаецца галоўны герой аповесці, зазірнуць у міжсвецце...

Кніга, накіраваная на дзіцячую аўдыторыю, не магла абысціся без дыдактыкі, без імкнення перадаць мудрасць, навучыць, растлумачыць галоўнае, што варта захоўваць на зямлі і ў сабе — любоў да ўсяго, што атачае.

Другая кніга для дзяцей, што пабачыла свет у выдавецтве «Звязда», — «Казачныя аповесці пра міжпланетнага Пажарніка і іншых мамуркаў» вядомай пісьменніцы Раісы Баравіковай, лаўрэаткі Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь. Героі, даўно ўпадабаныя маленькімі чытачамі і іх бацькамі, вярнуліся. Іх зноў можна сустрэць і на роднай планеце Мамуры і дзесьці на Зямлі, якую героі-іншапланетнікі вельмі палюбілі. Прыгоды правядуць чытачоў следам за мамурамі і мамуркамі па загадкавых далёкіх планетах і знаёмых мясцінах. У кнізе змясціліся тры аповесці, на працягу якіх Пажарнік знаёміцца з рознымі героямі. Усіх іх даволі лёгка ўявіць дзякуючы мастаццы Марыі Міцкевіч, што надзвычай важна для дзіцячай кнігі.

Яшчэ адзін важны момант — у анатацыі пазначана, што кніга паспрыяе экалагічнаму выхаванню дзяцей. Звычайна ў казках прамаўляецца «разумнае, добрае,

вечнае», але не менш важна гаварыць з дзецьмі і пра тое, што адбываецца ў сучасным свеце, вучыць іх наладжваць камунікацыю з сабой і светам і ў тым ліку звяртаць увагу на экалогію. Толькі праз новае пакаленне атрымаецца захаваць планету.

Адкуль растуць вобразы?

Як стасункі ўплываюць на творчасць пісьменніка? Часцей за ўсё непасрэдна, бо чалавек, які займаецца мастацтвам, так ці інакш пускае эмоцыі ў сваю працу. У выдавецтве «Звязда» пабачыла свет перавыданне працы літаратуразнаўцы Дзяніса Марціновіча «Донжуанскі спіс» Уладзіміра Караткевіча. У гэтым даследаванні аўтар натуральна складае ў храналагічным парадку спіс з імёнаў. Гэта жанчыны, з якімі быў знаёмы Караткевіч, якія натхнілі яго на пэўныя творы. Навошта патрэбна такое даследаванне? Дзяніс Марціновіч тлумачыць так: гэта спосаб больш шырока і падрабязна паглядзець на біяграфію пісьменніка, супаставіць падзеі з яго жыцця і творы. Каб выявіць прататыпы герая і адрасатак прысвячэнняў, аўтар даследавання працаваў з архівамі і эпістальнай спадчынай Уладзіміра Караткевіча, а таксама карыстаўся так званым метадам уважлівага чытання — скрупулёзным супастаўленнем, пошукам падабенстваў у біяграфіі аўтара і падзеях, што адбываюцца з галоўнымі героямі. У кнізе няма нічога выдуманнага і дадуманнага, ніякіх «жоўтых» фактаў. Гэта нестандартнае і тым больш цікавае літаратуразнаўчае даследаванне.

Кніга са светлай назвай «З любоўю і добром» Уладзіміра Саламаха, лаўрэата Нацыянальнай літаратурнай прэміі і Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, — гэта зборнік эсэ і разважанняў аўтара. Творы напісаны ў розныя гады і закранаюць творчасць і жыццёвы шлях многіх беларускіх класікаў і некаторых рускіх пісьменнікаў. Згадвае

Уладзімір Саламаха і сваіх сучасных калег па пярэ. Жанры, уключаныя ў кнігу, пазначаны як «эсэ, дыялогі, роздумы». У гэтых тэкстах адлюстроўваюцца характары людзей, тэмы, якія хваляюць пісьменнікаў, іх індывідуальнае гучанне. Аўтар непасрэдна прысутнічае ў кожным сваім тэксце, дзякуючы гэтаму чытанне пераўтвараецца ў лёгкае, сапраўды дыялагічнае — толькі ў дыялог з аўтарам уступаюць ужо не толькі тыя, хто становіцца героямі яго тэкстаў, але і тыя, хто гэтыя тэксты чытае. Найбуйнейшы раздзел у кнізе мае назву «Па шляхах класікаў». Эсэ з яго прысвечаны радзіме аўтара, людзям, якія жылі і жывуць на гэтай зямлі і становяцца прататыпамі для герояў розных аўтараў.

Таямніцы стварэння гісторыі

У кнігу Алеся Аляшкевіча ўвайшлі восем гістарычных аповесцей і пяць апавяданняў. Самы буйны твор, які даў і назву выданню, — «Крыж княжны Прадславы». Адзін з самых загадкавых фактаў, напэўна, самая таямнічая і знакамітая рэліквія з усёй гісторыі

Беларусі — крыж Ефрасінні Полацкай. Ігумення жаночага манастыра ў Полацку Ефрасіння, дачка князя Прадслава, што не захацела пайсці замуж у 12-гадовым узросце, сышла ў манастыр, каб перапісаць кнігі і несці літаральна і метафарычна цяжкую ношу служэння Богу. У 1161 годзе яна заказала ювеліру Лазару Богшу крыж для царквы Святога Спаса, шасціканцовы, з асновай з кіпарысу, абкладзенай срэбнымі і залатымі пласцінамі з каштоўнымі камянямі і пяццю схаванымі ўнутры рэліквіямі. У час Вялікай Айчыннай вайны крыж быў страчаны. Так пачынаецца гісторыя самай загадкавай каштоўнасці Беларусі, а аповесць Алеся Аляшкевіча пачынаецца з таго, што да майстра-рэстаўратара прыходзіць чалавек з Міністэрства культуры і просіць стварыць копію крыжа для здымак фільма ў Полацку. Аповесць прасочвае ўвесь шлях рэліквіі ад стварэння да знікнення, часавыя пласты перамяжоўваюцца. На вачах чытача сучасны майстар стварае копію, Лазар Богша працуе над арыгіналам у 1161-м, а ў 1941-м крыж пакідае межы Беларусі.

У кнігу Алеся Бадака, што атрымала інтрыгоўную назву «Ідэальны чытач», па аднайменным творы, увайшлі праявіныя працы пісьменніка — апавяданні, аповесці і тэксты, абазначаныя аўтарам як «запіскі на хаду». Гэта своеасаблівае «выбранае» — большасць з гэтых тэкстаў ужо друкавалася ў розныя гады ў перыёдыцы, не толькі беларускай, але і замежнай. «Запіскі на хаду» — раздзел, што ўключае разважання аўтара, яго згадкі пра ўласны літаратурны лёс, актуальныя пытанні літпрацэсу як таго часу, калі пісьменнік толькі ўваходзіў у яго, так і сучасныя. Гэта таксама разважання пра тое, адкуль бярэцца літаратура ў чалавеку і як ён яе перапрацоўвае ў гатовы твор. Але настолькі набліжаны да асобы аўтара, яны чытаюцца па-іншаму, не як навукова-папулярнае даследаванне, а псіхалагічныя назіранні за самім сабой.

Ганна ІВАНОВА
Калаж Святланы Таргонскай

Мікола МЯТЛІЦКІ

Балада вяртаньня

469 помнікаў воінам-вызваліцелям
вырашана знесці па рашэнні поль-
скіх улад. Актывісты з Брэста да-
маўляюцца і вяртаюць некаторыя з іх
у Беларусь.

(з інтэрнэт-навін)

Цыннізм ці бывае большым?
Як знясіленія шляхам паломнікі,
Крочаць, вяртаюцца з Польшчы
Воінаў-вызваліцеляў помнікі.

Непадалёку ад Брэста,
Бо стала няўтульна
На землях суседняй дзяржавы,
Абралі новае месца
На алеі воінскай славы.

Тут, калі зло і памкнецца,
Зносячы бронзавыя і каменныя,
Адступіць ураз — разаб'ецца
Аб крэпасці непрыступныя сцены.

Будуць яны пад аховай
Стойкасці, дагэтуль нязнанай,
З сілаю памяці выбуховай,
З вечна крываваю ранай

Свету казаць пра славу,
Што ў баях напаткалі,
Як Кракаў, а потым Варшаву
Ад гітлераўцаў вызвалілі,

Гналі зброд усялякі,
Смерці ламаючы крылі...
І пра тое,
Як сёння палякі
Бяздушнацю адплацілі.

Пандэмія

Сыходзяцца мёртвыя і жывыя —
Тысяч ужо не стала.
Хмарай абложнаю пандэмія
Над светам устала.

Раніца кожная —
звесткі як зводкі
З поля няспыннага бою.
Век нечы доўгі і чыйсьці кароткі
Рэжа пачвара касою.

Вуліцы, плошчы Еўропы —
нямыя,
Хтось не паспеў нат і войкнуць.
З шалам драпежным паўсюд пандэмія
Грукае ў сэрцы, бы ў вокны.

А на балконах з мужнай адвагай
Чуюцца звонкія песні —
Льёцца жыццю самай вернай
прысягай,

Моляць яго: — Уаскрэсні!

Струны вясны усяе дажджавыя
Граюць самотнага Баха.

І вырастае ў душы пандэмія
Хваляй трывогі і страху.

Свет захлынуўся ў горы і скрусе,
Нішчыць пагрозу навалы.
Моліцца сэрца за люд Беларусі
Светлай Малітвай Купалы.

30.03.2020

Юнаму суайчынніку

Табе самотна: на зямлю прыйшоў
Не кмечаны крывёю каралёў,
Не ў ліку тых,
Хто ўладна правіць светам.
Ды ўсё ж адным суцешся ты пры гэтым
На хвалях часу
Ля магіл святых:
Ты ўсё ж ічасліўчык,
Бо не ў ліку тых,
Хто над твай
Ахвярнаю Радзімай
Узвіўся ў неба
Крэматорным дымам.

Павыйдзіце з былінных курганоў,
Зямлі маёй былінныя героі.
Крылаты прывід смертаноснай зброі
Ваш сон зямны сягоння будзіць зноў.

Пачуўшы ваши раці па-за спінай,
Лягчэй ступаць зямною пуцявінай.

І вы, хто спіць бясплаўна у зямлі
У спратах дзён аджытых,

паўзабытых,
Сягоння абзавіцеся з нябыту —
Адуць і хто вы?..
І на што ішлі...

Пачуўшы згубу вашу па-за спінай,
Лягчэй ступаць зямною пуцявінай.

Фэйкі

Мне хлусяць з экрана,
Мне хлусяць з газеты.
Мне хлусяць старанна
Эксперты-эстэты.

Навіны, навіны...
Суцэльныя фэйкі
Пралічаны чынна
Да кожнай капейкі.

Усцешаны тыя,
Хто іх запускае.
А праўда ўсё стыне,
А праўда — знікае.

І людзі, як зомбі,
Змагацца не ў сілах.
У фэйкавай бомбы
Запасы «тратылу».

І мы, чалавекі,
У душах дабіты.
І гойныя лекі
Ад фэйкаў забыты.

Іх ціха і згодна
Глытаем, глытаем.
Губляючы годнасць,
Змаўкаем, змаўкаем.

Становімся люмпенам,
Масай пакорнай,
І лічым мы з лютасцю
Белае — чорным.

Агідна ўздыхаем,
І з новым уздымам
Ў сабе забіваем
Святое — Радзіму.

Галіна БАБАРЫКА

Майскі ранак

Сонейка разбудзіць салаўі,
Потым птахі згубяць трэлі-песні
Непаўторныя...

Прыгожыя... Свае
Па абуджаных прасторах весніх.

На суквеццях бэзу кроплі рос
Ззяюць пералівамі вясёлкі,
У блакітны парасон нябёс
Цягнуць голаў непрыкметна зёлкі.

Ранак чысты, свежы, як раса.
Колькі б ні глядзеў —
не наглядзішся.
Пахі, гукі, майская краса...
Быццам свет васьць толькі
нарадзіўся.

Лепей слоў ніякіх не кажы —
Цуда-ранак беражы ад тлуму.
Дзень закружыць хутка ў віражы,
Прынясе і клопату, і шуму.

Зберажы глыбока пачуццё
Еднасці з прыродай,
гэтым светам
І павер: наладзіцца жыццё —
Бачыш: свет любіўно абгарэты.

Сімвал Радзімы

Зорную ноч сцеражэ цішыня,
Знічкі ляцяць у прадонні-прытолы.
Простая красачка, падчарка дня —
Выдала свету сябе маціёла.

Ноч абудзіла яе да жыцця,
Пах разлівае чароўны адзіны...
Не перадаць прыгажосць пачуцця,
Летняя вода ру слаўнай радзімы!

Царскай асобай стаіць давідна:
Тонкія ноткі парфумаў наўкола...
Днём не паверыш, што гэта яна —
Сціпляя, быццам мой край, маціёла.

Звычайны дзень

Праменьчык цёпла прывітаўся
з клёнам,

На міг заблытаўся ў кроне,
Пасля пабег за сонечнаю хваляй,
Што паплыла ў зямную далеч.

Мяжа святла і ценю па абшарах
Усё далей. Мінае хмара.
Прастор пад васільковым парасонам
Ляжыць бурштынава-зялёны.

Чакае свет вячэрняй прахалоды.
Гусей крыклівыя чароды,
Шукаючы ў стаўку сабе ратунак,
Глядзяць на лужу з яўным сумам...

І дождж прыйшоў,
прыбег нябесным шляхам,
У шыбы стукаў і па даху,
Змятаў, змываў струменямі пылоту
І гнаў нясцерпную спякоту.

Адходзіў дзень... Звычайны, як мільёны...
Дажджом натоленыя гоні
Страсалі кроплі дажджавыя з лісця...
Усё паўторыцца калісьці:

Спякотны дзень і дождж, і ночкай зорнай
Гараць каралі ў рэчы соннай...
Ісці жыццю ўсё тымі ж берагамі...
Паўторыцца... Без нас ці з намі...

Фота Кастуся Дробава.

Матывы Моўсты

Сонца ў Моўстве мые залатыя косы.
Крочаць берагамі чараты-дазор.
Там раздолле плыні на шырокіх плёсах,
Там расце гарлачык, царства белых зор.

Ззяюць на палёстках кроплі пералівы —
Граюць ярка промні ў ранішняй расе.
Хвалі — рэчкі струны.

Ціхіх матывы
Міма кветак лугу рэчанька нясе.

Падаюць з вясельца вадзяныя ноты —
Човен парушае гладзь, спакой ракі.
Спужаная чапля жвавацю адлёту
Далучае ў песню шэпат асакі.

Заглядае ў Моўству чарада аблокаў,
Наталіцца хоча чысцінёй вады...
Чорнае прадонне. Там, на дне глыбокім,
Прыхаваны ілам многія гады.

Дзень бярэцца ў сілу. Гойсаюць стракозы,
Крыламі трапечуць цуда-матылі.
Каля Чорнай Градкі ў купках вербалоу
Салавей рассытаў трэлі на зямлі.

Рыбы не нямыя. Раздаюцца гукі:
Пляснуў у затоцы шчупачок хвастом.
На пясчанай мелі, здасца, лезе ў рукі
Драбязя рачная, шымае кругом.

Ветла сустракаюць Боркі, Жураўлёва
Загарэлых босых радасных дзяцей.
Шпарка ақунуцца дзетвара гатова:
Скінута адзенне загадзя з плячэй.

Столькі піску, крыку, гульняў,
жартаў, смеху!
Не сціхае гоман да начной пары.
Сонейка прыпыніць гэтыя пацехі,
Як на захад неба барвай дагарыць...

Цішыня над Моўствай зоркамі расшыта.
Месяц, жоўты яблык, спіць у голлі дрэў...
Ёй няма спачыну,
хоць і дзень пражыты —
Не засне рачулка, цягне свой напеў.

Валеры ГАПЕЕЎ

Блізка ад шашы, што чорнай стужкай рассякала Хатоўлю, два рады вялізных ліп утваралі роўны, вялікі прамавугольнік — цвінтар. Побач стаяў будынак царквы. Ён выдаваў на мажную кабету — шырэзную ў клубак і плячах, прычым адрозніваў з тых плеч, без шыі, карыкатурна тырчала маленькая галоўка. Так сталася з-за таго, што простая ў плане пабудова царкаўка мела шырокія, але невысокія цагляныя сцены. З вільчыка замшлага даху тырчаў драўляны комін, а на ім — чорны перавернуты чыгун. З донца яго вытыркаўся такі ж чорны васьміканцовы крыж — крываваці, няправільных прапорцаў.

Некалі царква гарэла. Новы дах зрабілі з шыферу, а сцены давалася абкладваць цэглай. Купал з крыжам калгасны зваршчык, хай дае яму Бог здароўя, зварыў за «дзякуй» — з чыгуна і старой бараны.

Больш за тры гады царква стаяла зачыненай. Памёр стары святар, пахавалі яго на цвінтары. Тут, у куце, ужо векавалі некалькі сціпных даўніх пахаванняў, зыржавелі і адваліліся бляшаныя шыльды з надпісамі, што мацаваліся да невялікіх каваных крыжоў. Павіс на драўляных дзвярах, блакітная фарба на якіх аблупілася ад часу і ад тысяч дакрананняў, чорны замок. Быццам усе разам забыліся на царкву, нават Ганна Шацеўка, якая раней была царкоўнай старастам, не адамкнула ні разу той замок. Ніхто не касіў траву і крапіву, не зграбаў лісце, што ўвосень густа сыпалася з ліп.

Наступнай вясной вароны вялізным гуртам наляцелі да царквы. Закаркалі-загалілі ў вяршынях ліп, пачалі будаваць гнёзды, быццам абвешчалі вяскоўцам: усё, наш цяпер цвінтар! Садзіліся на царкоўны вільчык, на ржавы крыж і кожнага, хто праходзіў побач, сустракалі незадаволеным сіплым карканнем.

А блізка праходзіць даводзілася ўсім: насупраць цераз шашу — хатаўлянская крама. Заходзілі-выходзілі і позіркамі ўпіраліся ў царкву і цвінтар, чулі варанячы вэрхал, і поўніліся душы сумам, асабліва ў тых, хто помніў царкву яшчэ да пажару. Хай яна была маленькая, нягегля, але якой загадкавай здавалася падчас цвіцення ліп! Ці ў кастрычніку, калі свяціліся тыя ліпы жоўценькім, як свечкі. І чароўным тады выглядаў увесь цвінтар. Адзіная на вялікі прасцяг сярод усіх зачыненых храмаў, царква раней ніколі не зачынялася. Перажыла і польскі час, і вайну, і калі камуністы закрывалі царквы, вывозілі з іх найбольш каштоўнае. Гэтая ж царкаўка выстаяла, адно адкупілася той часткай інвентару, што быў з пазалотай, ды вялікай іконай Маці Божай, пісанай на дрэве, скрозь пачарналай, акрамя твару Багародзіцы. Ікона была тым дзіўнай і асаблівай, што не было разам з Маці яе Сына, а ў грудзі Багародзіцы ўтыкаліся сем стрэл. Перад гэтай іконай маліліся ад здароўі — калі, надта дапамагае, асабліва дзецім. Былы святар паклапаціўся, паездзіў па розных інстанцыях — і ў міністэрстве быў, і ў епархіі, але ж дамогся свайго: сам абраз Маці Божай Сямістрэльнай не вярнулі, аднак зрабілі спісак. І добра зрабілі, дух сапраўднай іконы быццам сышоў і на копію, і вочы Багародзіцы глядзелі з непасціжым звычайнаму чалавеку смуткам і любоўю.

Усё гэта разам стварыла для царквы асаблівую славу: лічылася, што калі пахрысціць дзяцей у Хатаўлянскай царкве,

дык будуць расці здаровымі, а зачэпіць якая хвароба, то лёгка выкараскаюцца.

Вясной 1994 года малады святар Мікалай Рускенка зайшоў і спыніўся ў прастанкутніку вышэзных ліп, перад старой, уростай у зямлю царквой з чыгуном замест купала і чорным крыжам, які сваёй заржавеласцю вяччаў адчайную безвыходнасць.

Вялізны чорны замок на дзвярах, пераламаная на ганку дошка, сухое пазалешанье бадыллё, цяжкія хмары з дробным дажджом-сеянцам, ранішняя ціша і бязлюднасць не выклікалі ў маладога святара адчаю. Мікалай апусціўся на калені перад царквой і шчыра перажагнаўся:

— Дзякуй табе, Божа, што вядзеш мяне шляхам маім...

Амаль што парадак убачыў у царкве малады бацюшка, калі адчыніў дзверы. Толькі пылам ды павуціннем было густа ўбрана ўсё вакол. І адразу зачаліся рукі — знайшоў у рызніцы стары падраснік, апрануў яго і ўзяўся за справу. Пакуль падышла жонка Марыя з чатырохгадовай дачушкай, ён ужо ва ўсю гаспадарыў: вады прынес, адшукаў ануцы і старую мятку. Гадзіны тры разам з жонкай яны прыбіралі ў храме. Ужо напрыканцы прыбегла ў царкву запыханая старая, гадоў сямідзесяці, сухенькая ўся, але з прамоў постацю і жывымі цёмнымі вачыма.

— А здароўце вам! А я во толькі з поля, унучка кажа: прыходзіць малады бацюшка па ключ. А мы вас толькі заўтра чакалі, мне ў сельсавеце казалі, я і Маланню папярэдзіла, каб пакой вам рыхтавала на заўтрашні дзень.

— І вам добрага здароўя! Мы не вялікія цары, каб нешта асаблівае нам рыхтаваць, — адказаў Мікалай, павітаўшыся з жанчынай. — Сабраліся, выпала добра аказія, і паехалі.

— А я тут во пры царкве рабіла, як стары бацюшка быў, — не спынялася жанчына. — Мяне Ганнай клічуць. То як трэба, я далей пастарую, ведаю тут усё.

— Канешне, заставайцеся старастай... Раніцай другога дня каля крамы, куды зазвычай хадзілі пенсіянеры вёскі не столькі па прадукты, колькі «па языкі» — даведацца апошнія навіны, Ганна Шацеўка борздзенька распавядала, знарок сцішана, каб прыдаць важнасці ды таямнічасці сваім словам:

— ...Заходжу ў царкву, а ён ануцай абразы працірае, а матушка малую дачушку пасадзіла на падлогу, а сама мяце... Малады-малады. І худы надта, росту невялікага. Бародка рэдкая, рудававатая трохі. А вочы разумныя, і кажа разумна. Паважалі. Пытаюся, мо свайго старасту нагледзілі, дык ён: не, без вас не ўправімся, заставайцеся. От гэтак і казаў. А жонка ягоная, Марыя, у целе, ага. Трохі ніжэйшая за яго, тварам прыгожая, бач, не цураецца работы. Хай Бог дае, каб засталіся. Але ж во папоўскі дом зусім ніякі, і столь абвалілася. Але ж як зараз будавацца? То ў Маланні кватараваць будуць...

Пасля такой характарыстыкі хатаўлянцы ўжо не здзіўляліся, калі бачылі, як шчырае на цвінтары малады святар, часцей адзін. Яму б і дапамаглі адрозніваць, але ж разбіраў цікавасць: а на колькі яго хопіць? То счакалі пару дзён, а пасля трое-чацвёрта жанок і мужчын-пенсіянераў прыйшлі дапамагаць. Святар сустракаў усмешкай кожнага, дзякаваў.

І пакуль не прыбралася старая царква ўнутры і звонку, пакуль не быў ідэальна вычышчаны агароджаны ліпамі прастанкутнік, не запрашаў на службу ў царкву. Урэшце апоўдні ў суботу прыехаў на сваім аўтамабілі, чорнай патрапанай іншмарцы, дабрачыны царкаўка раёна: мажны і важны, гадоў пяцідзесяці, з вялікім крыжам на грудзях. Кароткую пропаведзь працягаў, блаславіў на служэнне маладога святара і з'ехаў.

На першую нядзельную службу людзей у царкве было, як на Вялікдзень у мінулыя часы. Бо цікавасць распіралася:

Пачатак

Урывак з рамана «26»

як правіць будзе? Правіў добра, вырашылі потым: голас чысты і гучны, і словы нават разабраць можна, не мармыча пра сябе. І службу веў не з хваляваннем, а з адказнасцю, не абы адбыць. І пропаведзь напрыканцы службы была па сэрцы: казаў малады бацюшка, што толькі разам можна адрадыць і месца гэтае намоленае, і саму вёску, і жыццё прывесці да ладу. На пытанне, ці будзе хрысціць у наступную нядзелю, адказаў: будзе.

З хрышчэння дзяцей атрымалася не звычайнай падзея, а надзвычайная, і пагалоска пра яе панеслася па вёсках і да райцэнтра даляцела.

Дзве пары прывезлі хрысціць дзяцей. Закончылася служба, Ганна Шацеўка гукнула хросных бацькоў падыходзіць і раптам разгубілася: калі кошт свечак розных яна сама пазначала, ведаючы пра цэны, то пра хрышчэнне дзяцей не папыталася.

— Гэта не мне плата, а царкве і Богу ахвяраванне, — цярпіла, але цвёрда адказаў на гэта Мікалай. — Хрыстос жа прыводзіць прыклад вучням сваім пра бедную ўдаву і дзве яе лепты. Сэрца слухайце. У сэрцы сумленне, у сэрцы Бог. І каб больш грошы не бралі з людзей за свечкі. Будзе ў каго жаданне ахвяраваць — няхай падыдзе да скрыні і зробіць тое ў тайне ад іншых, каб і не бачыў ніхто, колькі ён ахвяраваў. І вы, — павярнуўся да хросных бацькоў, — тое ж рабіце: кладзіце сваю ахвяру як падзяку Богу.

Ён адшоўся, людзі стаялі разгубленыя ўшчэнт. Дзе гэта бачна — каб не плаціць, але самому пасля апусціць у скрыню столькі, колькі жадаеш?

Спадалася вяскоўцам, як хрысціць айцец Мікалай: усё строга, але ж да дзяцей паблажліва і з увагай, на дарослых не гыркаў, а падказваў тактоўна: як стаяць, што рабіць і навошта, у чым сэнс і сімвалы. Двухгадоваму дзяўчынку не загадаў распранаць ды ў купель акупаць — адно каб былі ў дзіцяці ножкі-ручкі голыя, ды жывот. Заплакала малое рослачча — не ўшчуваў хросных бацькоў, тварам не крывіўся, наадварот — паказваў усім выглядам, што нічога страшнага: дзеці на тое і дзеці, каб плакаць.

Чуткі зрабілі сваю справу. Гэтым летам хрысціць дзяцей прывозілі многа і адусюль: з навакольных вёсак, блізкіх і далёкіх. Былі вяччаны, на якія збіралася людзей шмат, і старая царкаўка тады ўнутры выглядала надзвычай святочнай. Службы бацюшка з асаблівым дбаннем, урачыста і з няменнай добразычлівацю, нават бацькоўскім клопам да малых. На здзіўленне Ганны Шацеўкі, людзі не ашуквалі, кладучы сваю ахвяру ў скрынку — больш нават пераплачвалі.

Гаспадарыла восень, амаль цалкам абсыпалася лісце з ліп, агаліўшы чорныя галіны і некалькі гнёздаў варон — у гэтым годзе іх тут было небагата: як вывеліся птушаняты, дык і зляцелі некуды птушкі, не назалілі сваім карканнем.

У адну з субот Мікалай ахрысціў трох дзетак. Калі ўжо пераапрануўся са святочнага ў звычайнае, каб заняцца гаспадарчымі справамі да вячэрняй службы, і выходзіў з царквы, каля цвінтара прыпыніўся легкавы аўтамабіль. Выскачыла маладая жанчына, драбнатварая, зграбненькая, дзяўчына зусім, з шыі нацягнула на галаву празрыстую хусцінку, падбегам заспяшалася да царквы.

— Добры дзень! Бацюшка, прабачце, а ўжо ўсё... скончылася?

— Што скончылася? — ветліва ўдакладніў Мікалай.

— Хрышчэнне... Мы з райцэнтра ехалі, а машына зламалася, спазніліся. Я хацела дачушку пахрысціць...

— Навошта ж вы сюды ехалі — маглі б і ў вялікай царкве. Прабачце, але ў нас не ўхваляецца, калі людзі з аднаго прыхода едуць хрысціць дзяцей ці вяччання ў іншы прыход, — заўважыў навучальна Мікалай. — Таінства не ад святара залежыць, не ад царквы, а ад Бога. Вам лепей

клапаціцца, каб хросныя бацькі сапраўднымі праваслаўнымі былі.

— У мяне... У мяне дачушка зусім слабенькай нарадзілася, ледзьве выжыла. Цяпер хварэе і хварэе. Есць слаба. Апошнім тыднем згасае зусім. Мяне адгаворвалі... А ў вашай царкве, бацюшка, абраз жыватворны Маці Божай. Ён дапамагае... — і па шчоках жанчыны нечакана пакаціліся слёзы.

— А плакаць навошта? — усміхнуўся Мікалай. — Хто вам казаў пра абраз?

— Бабуля... Я веру, што ўратуе абраз дачушку...

— Калі верыце, то кажыце хросным: няхай рыхтуюцца...

Пахрысціў на дзіва ціхамірнае дзіця з блакітнымі вачанятамі. Толькі страпянулася ў яго руках і задрыгала ножкамі, калі трымаў яго над купеллю і прахалодная вада трапіла на галоўку, спінку. Позіркам выхапіў маці дзіцяці — яна стаяла водаль, тварам да абразы Божай Маці Сямістрэльнай, і вусны яе варушыліся.

Калі завяршыў хрышчэнне, хросная, таксама маладая дзяўчына, сцішана-радасна выгукнула, зірнуўшы на дзіця:

— Вой, яна спіць і ўсміхаецца... Глядзіце, як усміхаецца!

Мікалай не вытрымаў, таксама зрабіў крок да хроснай з дзіцём на руках, і перад ім пачціва расступіліся.

Дзіця сапраўды спала. Маленькія вусны склаліся ва ўсмешку анёла.

— Дай Бог здароўя! — ён перажагнаў дзіця тройчы і, апырэджаваючы пытанне, сказаў: — Сваю ахвяру можаце апусціць вунь там, у скрыню. Колькі лічыце магчымым.

— Мы ведаем, бацюшка, — ціха прызналася маці дзіцяці. — Усё, што маю, ахвярую...

Яны не з'ехалі адрозніваць — нечага чакалі. Жанчына наблізілася да яго з пакункам у руках.

— Прабачце, бацюшка... Прыміце, калі ласка, за вашу ласку і дабрыню — гэта пірог, я сама гатавала. Ведаю, у вас ёсць дачушка. Гэта ёй пачастунак ад мяне і Паліны, дачушкі. Дзякуй вам!

— Ратуй Божа вас! — адказаў Мікалай, нахіліў галаву ў паклоне.

— Прабачце, айцец Мікалай, хачу вам расказаць... Я ведала вашу царкву, у мяне тут стрыечная бабуля жыла, у Хатоўлі. Калі мы леглі спаць учора, я думала, як прыеду сюды. І прысніла. Шашу, вуліцу, магазін нават — бы ўсё наяве. Ліпы гэтыя, як яны во зараз. У сне я не нясу дачушку, а за руку вяду. Наперадзе нас — не старая царкаўка, а цагляная, новая, вышэзная, белая, з адным купалам вялікім, а крыж у сінім небе ззяе-ззяе... А мы заходзім праз званіцу, у ёй праход такі, а яна высокая, гэтка, бы іголка, тонкая. І мы праз яе — як праз вушка... Вось, прабачце! Дзякуй яшчэ раз!

Яна падбегам заспяшалася да аўтамабіля, дзе яе цярпіла чакалі.

Мікалай крануўся з месца, дайшоў да ліп. Некалі тут стаяла агароджа, яшчэ і два слупы дубовыя засталіся, што трымалі веснічкі.

Трэба выкінуць старыя слупкі.

Трэба не рамантаваць стары, а будаваць новы храм.

Гэта была не проста думка, як здаралася і раней — пра неабходнасць будаўніцтва новай царквы. Тое быў загад. Аднекуль знутры: не чакаць, пачынаць зараз. Во заўтра ж.

Мікалай азірнуўся. Яшчэ раней ён адзначаў, што царкаўка стаяла не пасярод цвінтара, а крыху ўбаку. Мікалай глядзеў цяпер у гэты самы пусты цэнтр і раптам убачыў яе — новую царкву. Простую ў архітэктурцы, з адным купалам, высокую, з белай цэглы.

Перажагнаўся. Прывід гэта быў ці яго ўяўленне?

Вечарам ён доўга маліўся, прасіў Бога, каб не збочыць яму са свайго шляху. А раніцай прагнуўся з цвёрдым перакананнем, што трэба ехаць.

Каля вытокаў народнай казкі

У Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі адбыўся II Міжнародны форум даследчыкаў беларускай казкі. Дзякуючы таму, што сёлета мерапрыемства праходзіла афлайн і анлайн, кола ўдзельнікаў павялічылася: у форуме бралі ўдзел даследчыкі з Беларусі і замежных краін — Расіі, Украіны, Эстоніі, Балгарыі, Літвы, Польшчы, Абхазіі, Францыі.

Да беларускага казачнага эпасу звяртаецца шмат навукоўцаў, таму што ён і цяпер з'яўляецца найвялікшым здабыткам нацыянальнай культуры, які захоўвае эстэтычнае, пазнавальнае, выхаваўчае значэнне. Традыцыі нашай казачнай літаратуры вельмі моцныя і трывалыя, таму даследчыкі бачаць у казках адзін са складнікаў фарміравання беларусаў як нацыі.

— Айчыны казачны эпас адрозніваецца сюжэтай і ідэйна-тэматычнай разнастайнасцю, прыгожай і сакавітай мовай і па праве ўваходзіць у сусветную скарбонку казак, стаіць поруч з такімі ўнікальнымі з'явамі, як арабская «Тысяча і адна ноч», нямецкія казкі ў апрацоўцы братоў Якаба і Вільгельма Грым, серыя індыйскіх казак. Вучоныя падлічылі, што каля 50 сюжэтных тыпаў нашых казак не маюць аналагаў у міжнародным індэксе казачных сюжэтаў, — адзначыў у прывітальным слове ад імя Прэзідэнта НАН Беларусі галоўны вучоны сакратар, намеснік старшыні Пастаяннай камісіі Савета Рэспублікі па адукацыі, навуцы, культуры і сацыяльным развіццям Андрэй Іванец.

На форуме былі прэзентаваны архіўныя зборы казак з фальклорнай калекцыі Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору НАН Беларусі, фонду фальклорных матэрыялаў вучэбна-навуковай лабараторыі беларускага

Фота з сайта Нацыянальнай акадэміі навук.

Фрагмент выстаўкі ў межах форуму.

фальклору БДУ, збораў Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта. Адбылася прэзентацыя тэматычных выданняў: «І я там быў»... = “I was there as well...”: (з народнапаэтычнай спадчыны), серыі «Пермский край. Фольклорный архив» (Т.1 Сказки Евдокии Никитичны Трясиной. Т.2. «Русские сказки Пермского края в записях конца XX — начала XXI в.» і «Сказки народов Евразии» (Т.1 «Сын медведя», Т.2 «Мачеха и падчерца», Т.3 «Хитрая наука»), «Несцерка»: спектакль/абрад, узнаўленне сцэнічных касцюмаў камедыі «Несцерка», дыска фальклорных запісаў «Пскоўска-Веліжскія запісы».

У межах форуму прайшла Міжнародная навуковая канферэнцыя «Народная казачая проза ў еўрапейскай прасторы: архаічная традыцыя vs сучасная інтэрпрэтацыя». Даследчыкі ў адпаведных секцыях выступілі з дакладамі і абмеркавалі шэраг тэм: генезіс, структуру і хранатоп народных казак, інтэрпрэтацыю

народных казак у мастацтве, казку і казначасць у гісторыі літаратуры, развіццё і трансфармацыю казкі ў сучаснай літаратуры.

Акрамя гэтага, быў арганізаваны адкрыты круглы стол «Сучасная літаратурная казка: паміж выдумкай і праўдай», мадэратарам якога выступіў кандыдат філалагічных навук Сяргей Мінкевіч. Падчас дыскусіі навукоўцы абмеркавалі супольнае і адрознае ў аўтарскай казцы для дзяцей і дарослых, феномен цуду ў сучаснай літаратурнай казцы, свет казкі як *terra incognita* беларускага літаратурназнаўства. Даследчыкі ўзялі праблемныя пытанні, якія датычацца шляхоў развіцця жанру аўтарскай казкі ў беларускай літаратуры.

У межах форуму былі падзвездзены вынікі дзіцячага конкурсу апавядальнікаў беларускай казкі. У творчым спаборніцтве бралі ўдзел ўдзельнікі і падлеткі да 17 гадоў, якія знялі відэаролік з расказаў народнай казкі і размясцілі

яго ў сацыяльных сетках пад адпаведнымі хэштэгамі. Экспертнае журы вызначыла пераможцаў. 1-е месца занялі Дабрана Мішурная з казкай «Казаманюка» (аг. Вымна Віцебскага раёна) і Кірыл Кудзін з казкай «Пра барана» (в. Мётча Барысаўскага раёна). 2-е месца падзялілі Арына Шафаровіч з казкай «Чаму кот мяўкае» (г. п. Варапаева Пастаўскага раёна) і Глеб Сідараў з казкай «Былінка і верабей» (аг. Вымна Віцебскага раёна). 3-е месца журы прысудзіла Мірону Клешчыку — казка «Ішоў хлопчык» (г. Мінск) і Кіры Аўтуховой — казка «Пчала і муха» (аг. Наваселле Мінскага раёна). Пераможцы і ўдзельнікі конкурсу былі ўзнагароджаны каштоўнымі прызамі ад партнёраў форуму — кампаніі «Белдзяржстрах» і Мінскага гадзіннікавага завода «Луч», выдавецтваў «Беларусь» і «Мастацкая літаратура».

Адметным стаў майстар-клас па выцінанцы «Казкі з паперы» мастачкі і народнага майстра па выцінанцы Наталлі Сухой. Жадаючыя маглі паспрабаваць стварыць асабістую казку і выкарыстаць мастацтва выцінанкі як рэсурс для душы. «Цвіком» праграмы сталі выступленні сапраўдных казачнікаў старэйшага пакалення з розных рэгіёнаў Беларусі, якія дапамаглі акулунца ў атмасферу і адчуць каларыт дзіўнага свету беларускай казкі.

Галоўнай мэтай правядзення падобных мерапрыемстваў — папулярызацыя народнай казкі ў грамадстве, а разам з гэтым — захаванне і папулярызацыя духоўных скарбаў нашага народа, — падкрэсліў Андрэй Іванец. — Беларускія казкі — гэта мудрасць, філасофія і светапогляд народа, таму яны заслугоўваюць больш пільнай увагі сучасных навукоўцаў, пісьменнікаў і выдаўцоў. Неабходна рэгулярна праводзіць падобныя форумі, больш глыбока вывучаць народную казку і больш шырока папулярызаваць яе ў нашым грамадстве!

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК

Барысаў — культурная сталіца Беларусі

Асаблівае месца сярод беларускіх гарадоў з багатым гістарычным мінулым займае Барысаў, які цікавы ўсім, хто ведае і любіць еўрапейскую гісторыю, архітэктурную і культуру.

Горад даў Беларусі і свету шмат вядомых прозвішчаў. Знакавай фігурай з'яўляецца Іван Каладзеў — вядомы ў Беларусі бібліяфіл і землеўладальнік, калекцыянер і мецэнат канца XIX — пачатку XX ст.

Будучы міністр замежных спраў СССР Андрэй Грамыка вучыўся ў Барысаўскім сельскагаспадарчым тэхнікуме. Урадженцы горада — народны мастак Беларусі Анатоль Анікейчык і заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Валерый Шкаруба, творчасць якіх атрымала сусветную вядомасць. Значны ўнёсак у развіццё музычнага мастацтва Беларусі зрабілі кампазітар Рычард Бутвілоўскі, дырыжор узорна-паказальнага аркестра

Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь Аляксандр Фёдарав. Прызванымі майстрамі тэатральнай сцэны сталі народная артыстка СССР Наталля Бурмістрава і заслужаны артыст Беларусі, дыктар беларускага радыё Ілья Курган. Літаратурныя традыцыі падтрымлівалі ў горадзе такія пісьменнікі і паэты, як Янка Купала, Васіль Зуёнак, Сяргей Законнікаў, Алесь Ставер, Мікола Мятліцкі, Генрых Далдовіч і інш. У сувязі з атрыманнем Барысавам ганаровага статусу «Культурная сталіца Беларусі 2021 года» на працягу ўсяго года запланаваны рэспубліканскія і рэгіянальныя творчыя праекты, будуць праведзены акцыі, форумі, многія іншыя мерапрыемствы. Гораду на Бярэзіне ёсць пра што расказаць і ёсць што паказаць гасцям.

У бюлетэні «Новыя кнігі: па старонках беларускага друку, які выдаецца Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі, змешчаны бібліяграфічны спіс «Барысаў — культурная сталіца Беларусі 2021 года». Прадстаўлены матэрыял уключае звесткі пра ўзнікненне, развіццё, архітэктурныя асаблівасці, багатую культурную спадчыну старажытнага горада. Спіс складаецца з наступных раздзелаў: «Гісторыя горада на Бярэзіне», «Гісторыка-культурная спадчына горада», «Барысаў прамысловы», «Культурнае жыццё горада». Усе раздзелы суправаджаюцца невялікімі нарысамі. Некаторыя бібліяграфічныя апісанні крыніц дапоўнены анаталіямі, што дазваляе лёгка арыентавацца ў інфармацыі.

Кацярына ВАРАНЬКО

Узнагароджана літаратурназнаўца з Азербайджана

Доктар філалагічных навук, прафесар кафедры тэорыі літаратуры і сусветнай літаратуры Бакінскага славянскага ўніверсітэта, галоўны рэдактар навукова-метадычнага і культурна-грамадскага часопіса Міністэрства адукацыі Азербайджанскай Рэспублікі «Русский язык и литература в Азербайджане» Флора Наджы — часты госьць у Рэспубліцы Беларусь.

І гэта зусім не выпадкова. Спадарыня Флора цікавіцца развіццём беларускай нацыянальнай літаратуры, займаецца перакладам твораў нашых пісьменнікаў на азербайджанскую мову, спрыяе публікацыям вершаў, апавяданняў айчынных паэтаў і празаікаў у Азербайджане.

У снежні 2019 года даследчыца брала ўдзел ў кангрэсе «Моўная палітыка краін СНД», які праходзіў у Мінску. Літаратурназнаўца прынялі ў Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Тады і склаліся першыя накіды яе планаў удзелу ў развіццё беларуска-азербайджанскіх літаратурных сувязяў. У лютым 2020 года Ф. Наджы ўдзельнічала ў Міжнародным сімпозіуме літаратараў «Пісьменнік і час» у Мінску. Выступіла на пленарным пасяджэнні, а таксама на круглым stole айчынных і замежных пісьменнікаў у Беларуска-азербайджанскім універсітэце.

Дзякуючы актыўным намаганням спадарыні Флары літаральна за апошнія паўтара года ў розных медыя Азербайджана — друкаваных і электронных — з'явіліся публікацыі новых перакладаў твораў Уладзіміра Караткевіча на азербайджанскую мову. Фактычна склалася цэлая калектыўная кніга, якая зараз рыхтуецца да выдання ў адным з бакінскіх выдавецтваў. Укладальнік — Флора Наджы. Дарэчы, яна выступіла і з вялікім артыкулам да 90-годдзя Уладзіміра Караткевіча ў газеце Саюза пісьменнікаў Азербайджана «Мир литературы».

За шматгранную працу па папулярызацыі беларускай літаратуры ў Азербайджане прафесар Бакінскага славянскага ўніверсітэта Флора Наджы ўзнагароджана дыпламам Выдавецкага дома «Звезда».

Мікола БЕРЛЕЖ

Памяць пра слыннага случчаніна

Эсэ

Дарага вяла ў Слуцк

Слуцкая зямля нарадзіла сына, якому наканавана было быць паэтам і пражыткам, драматургам і перакладчыкам, казачнікам і публіцыстам, стаць заслужаным дзеячам культуры Беларускай ССР, лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі краіны і першым з беларусаў, уганараваным Міжнародным дыпламам імя Андрэсена з занясеннем прозвішча ў Ганаровы спіс вялікага дацкага казачніка.

Свет ведае яго пад імем Васіля Віткі. Гэта літаратурны псеўданім Цімоха Васільевіча Крысько, які 16 мая 1911 года нарадзіўся на Случчыне, у вёсцы Еўлічы.

— Калі мы прамаўляем Віткава імя, — гаварыла галоўны бібліятэкар дзіцячага аддзела Слуцкай раённай бібліятэкі Алена Жакенава, — адразу просіцца яшчэ адно слова — «Вясёлка». Менавіта Васіль Вітка стаяў каля яе вытокаў, быў першым рэдактарам часопіса для дзяцей на роднай мове. Якое пакаленне хлопчыкаў і дзяўчынак вырасла на Віткавай «Вясёлцы»!

Чвэрць веку няма з намі Цімоха Васільевіча, але памяць пра яго жыве. Наадварот, з кожным годам прыліжна таленту слаўнага случчаніна становіцца больш, бо ўмела прапагандуюць яго жыццё і творчасць у школах і бібліятэках, асабліва на яго малой радзіме.

На штогодніх Віткаўскіх чытаннях пабывае дачка Наталля, якая жыве ў Маскве, іншыя родзічы, пісьменнікі Уладзімір Ліпскі, Тамара Тарасова, Мікола Чарняўскі, Мікола Маляўка, Раіса Баравікова, Анатоль Зэкаў... Пералічыць усіх няпроста.

На XII Віткаўскія чытанні былі запрошаны і мы з сынам Анатолям. У свой час мне выпала сустракацца з Цімохам Васільевічам і ў Каралішчавічах, і ў Брэсце, і ў Мінску. Найчасцей, канечне, у рэдакцыі «Вясёлкі».

Калі б патрэбна было ахарактарызаваць Вітку адным словам, я сказаў бы: Мудрэц! Разумны пагляд з-пад інтэлігентных акулараў, прамыніста-светлая ўсмешка, яркае і дакладнае слова як у гутарцы, так і ў творах — такім мне згадваецца і зараз Цімох Васільевіч.

Помніца, як у Каралішчавічах ён адстойваў казкі Васіля Шырко, як радаваўся вершам і пацешкам Ганны Івановай. Амаль адразу Цімох Васільевіч ухваліў адну з першых маіх казак, прапануючы замяніць назву «Зайцава футэрка» на «Зайцаў кажуюш», бо «ў лісы ды мядзведзя футра, а ў зайкі — кажуюш».

Яшчэ тады мудры Васіль Вітка паверыў і мне, вясковому настаўніку з палескай глыбінкі, дапамог паверыць, што з мяне можа выйсці небагі казачнік. Літаральна на наступны год з лёгкай Віткавай рукі казка «Зайцаў кажуюш» была ўключана ў школьную чытанку. Услед за «Кажуюшом» у падручнікі для малодшых школьнікаў рушылі і іншыя творы, так што мяне і ў Саюз пісьменнікаў прымалі па рэкамэндацыі секцыі дзіцячай літаратуры. Я і сёння адной з самых дарагіх узнарод лічу вясёлкаўскую прэмію імя Васіля Віткі.

У 2006 годзе мы з сынам Віткі Вісарыёнам Крысько зрабілі і выдалі кнігу абразкоў «Жыў на свеце дзед

Фота Кастуся Дробова.

Фрагмент экспазіцыі выставкі, прысвечанай 110-годдзю Васіля Віткі, у Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры.

Васіль» пра дарагога нам абаім чалавека, на прэзентацыю якой я і ехаў у Слуцк.

На XII Віткаўскіх чытаннях

У Слуцку на прыпынку таксічкі на вуліцы Леніна нас з сынам Анатолям чакалі дырэктар раённай бібліятэкі Людміла Гурыновіч і аўтар праекта «Майскія Віткаўскія чытання» Галіна Шахновіч. Павялі нас знаёміць са сваім горадам, гісторыя якога мела амаль тысячу гадоў.

Пабывалі каля помніка Анастасіі Слуцкай і капліцы святой Варвары, каля брамы Сафіі Слуцкай і на месцы былога яўрэйскага гета, у цыністым парку і ля знакамітага прадпрыемства «Слуцкія паясы».

Разам з нашымі мілімі суправаджаючымі наведаліся і на адну з самых «маладых» вуліц, якая носіць імя Васіля Віткі. Тут пакуль адзін дом, але які! Шматпавярховы, пафарбаваны ва ўсе колеры вясёлкі, светлы, шмат шкла. Словам, дастойны вялікага чалавека! Паралельна вуліцы вучні сярэдняй школы № 11 заклалі алею.

— Дзеці, што пасадзілі дрэўцы, узялі шэфства над алей, — расказаў дырэктар Валерый Гаркавенка. — Мяркуем прывеці і ўстанавіць валун. Надпіс на ім скажа кожнаму наведвальніку, што алея закладзена ў гонар знакамітага случчаніна.

Затым Анатоль паехаў выступаць перад педагогамі і вучнямі сярэдняй школы № 12, а ў раённай бібліятэцы праводзілася прэзентацыя кнігі «Жыў на свеце дзед Васіль». Адказваючы на пытанні, я расказаў, як прыйшоў у літаратуру, пра сустрэчы з Віткам і стварэнне кнігі.

У вечарыне брала ўдзел і ўнучатая пляменніца Цімоха Васільевіча Ірына Страйкова. На пытанне, ці разумела яна, з якім вялікім чалавекам выпала сустракацца, адказала:

— Мне ў той час было гадоў сем-восем. Нам ён заўсёды здаваўся вельмі простым і родным чалавекам, які ўмее і пагаварыць з намі, дзецьмі, і пагуляць. А як мы любілі з ім пачаёўнічаць! Бо, прыязджаючы да нашай бабулі Каці, Цімох Васільевіч абавязкова прывозіў цукеркі, пернікі, іншыя ласункі. Што ён харошы пісьменнік,

які пісаў цудоўныя казкі, мы зразумелі пазней, як падраслі, а тады ён быў для нас проста мілы дзед Цімох.

У Слуцкім раёне праводзіўся конкурс «Я — даследчыца». Самая юная ўдзельніца Ліза Васільева, работу якой хараша ацаніла журы, падрыхтавала стэнд «Васіль Вітка — наш зямляк». Ліза раскажала, як выхавальнікі дзіцячага садка аграгарадка Акцябр дапамагалі ёй афармляць стэнд, што Васіль Вітка любімы пісьменнік у іх доме і некаторыя фатаграфіі ўзяты з сямейнага альбома...

Віткава творчасць як бы паяднала гарады і землі. Вось і мы прыехалі з Брэстчыны, каб пазнаёміцца з малой радзімай паэта, а случкія бібліятэкары перакінулі тэлемаст да Мінска, у дзіцячую бібліятэку № 6, якая носіць імя Васіля Віткі, каб юныя чытачы двух беларускіх гарадоў маглі гаварыць пра любімага пісьменніка, чытаць яго вершы.

Віткаўскія святы ў Слуцку даўно сталі добрай традыцыяй: яны праводзяцца ў сярэдзіне мая, калі ўсё цвіце і буе ад цёплых дажджоў і сонца, бо менавіта ў такія дні ўбачыў свет Цімох Крысько, якому суджана было стаць класікам беларускай літаратуры Васілём Віткам.

...Колькі б святы ні працягвалася, канец будзе. Завяршаючы гэтыя чытанні, бібліятэчныя работнікі думалі пра новыя. Развітваючыся з намі, яны гаварылі:

— На наступны год мы мяркуем сабраць усіх лаўрэатаў Віткавай прэміі. Павінна быць цудоўнае відовішча: збіруцца дзясяткі людзей з лаўрэаткімі значкамі. А колькі цікавага раскажуць пісьменнікі! Вельмі хацелася б бачыць і вас...

— Я ўжо ў тым узросце, — мусіў адказаць на гэта, — калі загадваць на цэлы год наперад не магу. Але як не падвядзе здароўе і будзе запрашэнне, пастараюся прыехаць. Дарагу ў Слуцк ужо ведаю...

Ніхто тады не мог прадбачыць, што 2020 год прынясе страшэнны каранавірус і закрэсліць такія паездкі і мерапрыемствы.

Удзячная памяць

Сёлетні май прынёс нам сто дзясятых ўгодкі з дня нараджэння Васіля Віткі (Цімоха Васільевіча Крысько). Ён сам, яго паэзія мелі пастаянны трывалы падмурак. Роднай зямлі ён прысвяціў шмат паэтычных радкоў:

*Ёсць на зямлі такі куток,
З якім навек я злучаны,
Адкуль ступіў свой першы крок,
— Мая радзіма — Случчына.*

А ў прозе Вітка прызнаваўся: «Случчына, ты — заповітная паэма мая, якую пішу ўсё жыццё, збіраю па словах, па радках». Удзячная бацькаўшчына зберагае імя слаўнага сына: еўліцкія мужыкі працуюць у сельскагаспадарчым кааператыве «Вітка Агра». Праз гады захоўваюць памяць пра слыннага случчаніна і тыя, хто сустракаўся, слухаў яго мудрыя парады і лічыць сваім Настаўнікам.

Расціслаў БЕНЗЯРУК

Верны сябар нашай краіны

Працягваецца выданне серыі кніг паэзіі народаў Расіі па-беларуску

Серыя «Сябрына: паэзія народаў Расіі», якую настойліва пашыраюць у Беларусі Выдавецкі дом «Звезда», выдавецтва «Мастацкая літаратура» і Паліграфічны камбінат імя Якуба Коласа, складаецца пакуль што ўсяго з некалькіх паэтычных зборнікаў. Першай у агульным шэрагу стала кніга вершаў народнага пісьменніка Удмурціі Вячаслава Ар-Сяргі «Ранішні вецер у акне».

Перакладчыкам выступіў вядомы беларускі паэт Віктар Гардзей. Пасля да чытача па-беларуску прыйшлі паэтычныя творы народнага паэта Татарстана Роберта Мінуліна, чачэнскага паэта Адама Ахматукаева, калектыўная кніга паэзіі народаў Расіі ў перакладах Віктара Шніпа, а таксама асобныя выданні пачынальніка чувашскай нацыянальнай літаратуры Мішы Сеспеля і зборнік вершаў народнага паэта Чувашскай Рэспублікі Валеры Тургая.

І вось новая сустрэча з чувашскай нацыянальнай паэзіяй: увазе беларускага чытача прапануюцца вершы Юрыя Семяндэра ў перакладах лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Міколы Мятліцкага.

Юрый Сямёнавіч Семяндэр нарадзіўся 2 студзеня 1941 года ў вёсцы Танышы

Чырвонаармейскага раёна Чувашскай АССР. Закончыў Чувашскі дзяржаўны ўніверсітэт. Працаваў у Цывільскім райкаме камсамола, рэдакцыі раённай газеты «Путь Октября», Чувашскім кніжным выдавецтве. З 1960 да 1964 г. служыў у Групе савецкіх войск у Германіі. Першы надрукаваны верш Ю. Семяндэра — «Ялінка» ў часопісе «Ялав» у 1958 годзе. У 1973 годзе маладога паэта прынялі ў Саюз пісьменнікаў СССР.

З 1974 да 2004 год Юрый Семяндэр працаваў галоўным рэдактарам часопіса «Ялав». Лічы, трыццаць гадоў ён знаходзіўся ў самым эпіцэнтры фарміравання сучаснай чувашскай літаратуры. Першыя паэтычныя кнігі чувашскага літаратара — «Прысяга», «Арбіта», якія пабачылі свет на роднай мове на пачатку 1970-х гг. Шмат творчых намаганняў Юрыя Семяндэра прыкладаў і прыкладае ў справе мастацкага перакладу. Ім перакладзены на чувашскую мову «Слова пра паход Ігаравы», творы А. С. Пушкіна, М. Ю. Лермантава, Сяргея Ясеніна, Аляксандра Твардоўскага, Канстанціна Сіманова, многіх паэтаў Расіі і іншых краін Садружнасці Незалежных Дзяржаў. Пераклаў на родную мову і творы беларускіх паэтаў. На сцэне чувашскіх

тэатраў пастаўлены п'янаццаць драм і камедыяў рускіх, украінскіх, беларускіх, башкірскіх і марыйскіх аўтараў у пераўвасабленні Юрыя Семяндэра. У супрацы з многімі кампазітарамі чувашскім паэтам напісаны болей як 300 песень, многія з якіх гучаць так шырока, што даўно ўжо лічацца народнымі.

Вершы самога рупліўца чувашскай нацыянальнай літаратуры перакладзены болей як на 20 моў народаў свету. Ведаюць Юрыя Семяндэра і ў Беларусі.

Ён прыклаў у свой час вялікія намаганні для збірання, выдання ў Мінску анталогіі чувашскай нацыянальнай паэзіі. Актыўна ўдзельнічаў у арганізацыі Дзён чувашскай літаратуры ў Беларусі. Напісаў цэлы шэраг вершаў на беларускую тэму. Ды і нямала пераклаў з беларускай паэзіі на чувашскую мову.

Літаратурная, грамадская праца Юрыя Семяндэра адзначаны ордэнам Дружбы народаў, ордэнам «За заслугі перад

Чувашскай Рэспублікай», прэміяй Нестара Янка, прэміяй імя Фатыха Карыма (Рэспубліка Башкартастан). Паэт уганараваны званнем заслужанага дзеяча культуры Чувашскай Рэспублікі.

З выданнем зборніка паэзіі Юрыя Семяндэра ў перакладзе на беларускую мову завяршаецца стварэнне Міколам Мятліцкім беларуска-чувашскага паэтычнага трохкніжжа. Ці будучы зроблены новыя крокі па засваенні ў Беларусі чувашскай нацыянальнай

паэзіі — пакажа час. Але ўжо і сёння можна сведчыць пра плённае развіццё беларуска-чувашскіх літаратурных сувязей. І — выказаць спадзяванне, што следам за шырокім знаёмствам з творчасцю Валеры Тургая, Мішы Сеспеля, Юрыя Семяндэра беларускі чытач адкрые новыя імяны, новыя яркія творы з такой далёкай і такой блізкай старонкі Расіі, як Чувашская Рэспубліка.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Гармонія і светлы май

Калі ехаць у Крупкі па трасе М1, то ў пэўны момант можна заўважыць указальнік, які папаведамляе пра існаванне ў горадзе галерэі імя Барыса Аракчэева, мастака і педагога, заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі. Як стваралася раённая галерэя, хто займаецца выстаўкамі і што можна ўбачыць, наведваючы музей сёння, — чытайце ў матэрыяле.

Кропка маршруту

Крупская мастацкая галерэя працуе ўжо 16 гадоў — далёка не кожны горад можа пахваліцца такой установай. А пачалося ўсё ў 2005-м, калі стараннямі раённых улад, мясцовых мастакоў, работнікаў культуры і мастацтвазнаўцы Галіі Фатыхавай у Крупках адбылося адкрыццё гэтага філіяла — аддзялення Крупскага гісторыка-краязнаўчага музея.

Урачыстаць была прысвечана вялікай даце — 60-годдзю з Дня Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. Меркавалася, што ў самай вялікай зале будучы размешчаны палотны Барыса Аракчэева, а ў астатніх залах — карціны мясцовых мастакоў. Гэта была адна з найпершых падобных устаноў культуры для райцэнтраў Мінскай вобласці.

Адкрыццё галерэі прызначылі на 6 мая, запрасілі шмат гасцей... Барыс Аракчэў і яго жонка прыехалі загадзя і прывезлі падарункі — батальнае палатно «Генерал Кульнёў і гродзенскія гусары ў бітве пад Клясціцамі. 1812» (1992), а таксама «Нацюрморт з бэзам» (1984) і «Нацюрморт з лубінам» (1984). Напярэдадні Барыс Уладзіміравіч дапазна сам нацягваў батальнае палатно на падрамнік, прыбіваю яго, устаўляў у рамку, размяшчаў-мацаваў на сцяне ў зале галерэі. Жонка ва ўсім дапамагала. Дарэчы, работа над гэтай карцінай доўжылася 36 месяцаў. Два гады мастак рабіў замалёўкі, эскізы, складала кампазіцыі і год пісаў. Памеры карціны не дазваляюць выстаўляць яе непасрэдна на галерэйных плошчах, таму маштабныя работы Барыса Аракчэева дэманструюць у адной з залаў краязнаўчага музея.

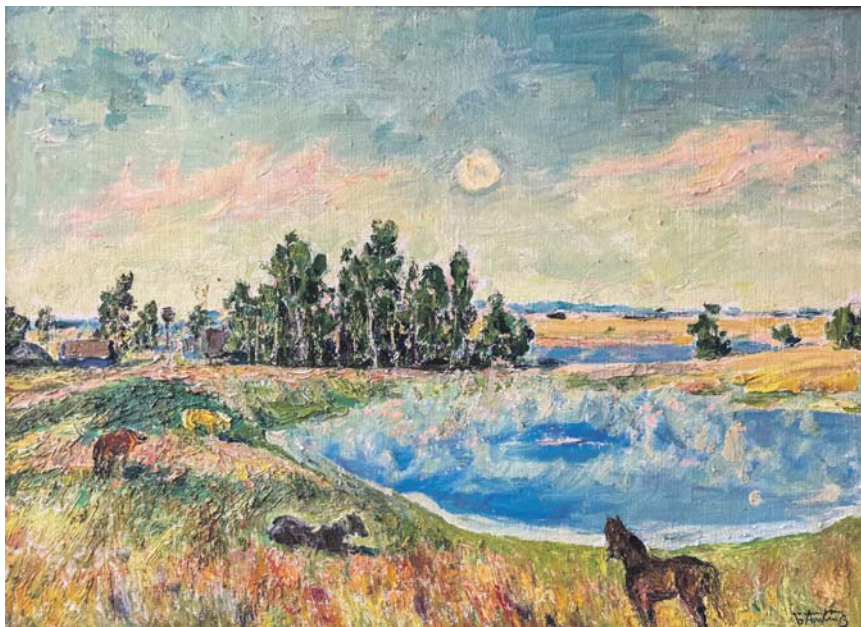

Фрагмент настайнай экспазіцыі.

Надвор'е ў Крупках 6 мая 2005 года выдалася сырм, халодным, з дажджом і моцным ветрам. Але адчуваўся святочны настрой, вялікая значнасць падзеі, усхваляванасць. Было вельмі шматлюдна. Сярод першых наведвальнікаў галерэі — шановныя ветэраны Вялікай Айчыннай вайны. На ўрачыстым мітынгу слова атрымаў і сам Барыс Уладзіміравіч, удзельнік вайны.

Мастак часта прыязджаў на Крупшчыну: рабіў замалёўкі, пазней шмат выстаўляўся ў галерэі... Непадалёк ад Крупак знаходзіцца родны мясціны яго жонкі Галіны Ягораўны, туды ж на лецішча з сям'ёй прыязджаў майстар.

— Тое, што шлях Барыса Уладзіміравіча з Мінска на летнія пленэры штогод пралягаў менавіта праз горад Крупкі, сапраўды было прадугледжана звыш, — адзначае

«Па вадзе пайшоў туман», 2009 г.

Хрысціна Жукава, навуковы супрацоўнік Крупскай мастацкай галерэі імя Барыса Аракчэева. — Мастаку самім лёсам было наканавана наведваць гэтыя цудоўныя мясціны, пазнаёміцца з тутэйшымі людзьмі. Ён павінен быў убачыць гэты маляўнічы, як працяг яго пейзажаў, край, каб потым вяртацца сюды зноў і зноў...

Галерэя, што пачала насіць імя Барыса Аракчэева ў 2015 годзе, і зараз філіял Крупскага гісторыка-краязнаўчага музея, якім кіруе Тамара Балбот. Памяшканне знаходзіцца на трэцім паверсе будынка. Працуюць дзве залы. Асноўная экспазіцыя прысвечана жыццю і творчасці Барыса Уладзіміравіча. Другая зала — выставачная: тут штомесяц змяняюцца экспазіцыі. З кожным годам калекцыя жывапісу папаўняецца творами таленавітых беларускіх мастакоў. Сёння ў яе фондах захоўваецца больш як 100 работ, 16 з іх — аўтарства Барыса Аракчэева. Сярод апошніх — «Праязджаючы Таржок. А. С. Пушкін» (1997—1999), «Від з сельскага двара» (2010), «Па вадзе пайшоў туман» (2009), «Венера і бэз» (1995) і іншыя. Знаходзіцца ў пастаяннай экспазіцыі і некаторыя асабістыя рэчы творцы, напрыклад, эцюднік і кісці, якія мастак вырабляў з лыжных палак: пры дапамозе такіх было зручней ствараць буйныя памеры карціны.

Спрычыніцца да лёсу спадчыны

— Мець уласную галерэю з работамі такога высокага ўзроўню — вялікі гонар, гэтага жадаў бы любы музей, — падкрэслівае Хрысціна Жукава, якая фактычна штодня займаецца папулярызацыяй творчасці Барыса Аракчэева.

Увогуле ж арганізатарам выставак, імпрэз, прэзентацый, прысвечаных Барысу Уладзіміравічу, з'яўляецца малодшая дачка мастака Аксана Аракчэева. Яскравая, таленавітая мастачка, ілюстратар дзіцячых кніг, Аксана Барысаўна частая гасця галерэі ў Крупках. У фондзе знаходзіцца 7 работ творцы, якая штогод ладзіць у галерэі тэматычныя выставачныя праекты.

Сёння галерэя вядзе актыўную выставачную дзейнасць. Вельмі папулярныя святочныя і літаратурна-музычныя праграмы, конкурсы, майстар-класы. Знайшла сваіх аматараў і дзіцячая мастацка-адукацыйная праграма «У гасці да Маляванкі». І ўсё гэта толькі малая частка розных імпрэз, якія праходзяць у крупскай галерэі. Перад установай стаяць зразумелыя, але часам няпростыя задачы: знаёміць наведвальнікаў з творами выяўленчага мастацтва, захоўваць наяўную ў фондах калекцыю карцін і папаяняць яе, прадстаўляць глядачам работы як іншагародніх, так і мясцовых мастакоў.

Напрыклад, мінулым летам супрацоўнікамі быў запушчаны новы маштабны культурны праект *ART-Krupki*. У межах ініцыятывы ў цэнтры горада, каля

культурнай рэзідэнцыі паноў Свяцкіх, была арганізавана летняя арт-пляцоўка. Яе стваральнікі імкнуліся ператварыць звычайны шпацыр па горадзе ў культурны паход па цікавых выстаўках ды імпрэзах, якія на парках пляцоўках прапаноўвала Крупская мастацкая галерэя.

— Для сям'і гэта адзін з варыянтаў добрага баўлення часу — і карысна, і прыемна, — падкрэслівае Хрысціна Жукава і дадае: горад павінен зразумець, як моцна мастацтва яго ўзбагачае.

Тады дапамагалі і музейныя работнікі: сумесна праводзіліся цікавыя экскурсіі, музейныя і мастацка-адукацыйныя заняты, квэсты. Арганізаваліся творчыя сустрэчы, перформансы, прэзентацыі, майстар-класы. Гэтым летам праект працягне сваю працу, але будзе пашыраны. Зменіцца і назва: цяпер гэта *Krupki (Art & History)*. Так, на вуліцы можна будзе пазнаёміцца не толькі з мастацтвам, але і з багатай гісторыяй Крупшчыны.

— Будзем вялікія планы, будзем цешыць і дзівіць крупчан новымі праектамі. Верым у будучыню! Мастацкая галерэя імя Барыса Аракчэева будзе і далей рабіць усё магчымае для папулярызацыі беларускага мастацтва, культуры і гісторыі, — упэўнена Хрысціна Жукава. — Вельмі люблю сваю працу за тое, што заўсёды знаходзіцца сярод прыгажосці, якая натхняе. Прафесія ў мяне творчая: падабаецца прыдумляць нешта новае, незвычайнае... Хочацца, каб у наведвальніка з'явілася цікавасць да мастацтва, каб запомнілася наша галерэя.

Для Хрысціны Жукавай Крупская мастацкая галерэя імя Барыса Аракчэева — першае працоўнае месца, якому дзяўчына аддала амаль 5 гадоў. Скончыла гістарычны факультэт БДПУ імя Максіма Танка, займаецца краязнаўствам, але вельмі цікавіцца мастацтвам і ўвесь час імкнецца ўдасканальваць веды ў гэтай сферы.

— Калі я прыйшла працаваць у Крупскую мастацкую галерэю, на мяне вялікае ўражанне аказала творчасць Барыса Аракчэева, — дзеліцца Хрысціна. — Былы супрацоўнік галерэі распавялі, чым запомніўся ім Барыс Аракчэў: на рэд-касць вельмі сціплы чалавек, вабіў усіх дабрынёй, ласкаваасцю і ветлівасцю. Мяне ўсё больш і больш захоплівае творчасць майстра. У сваіх шматлікіх карцінах мастак апеў чароўную беларускую прыроду, паказаў гераічнае мінулае краіны, стварыў галерэю выдатных партрэтаў. Работы Барыса Аракчэева перадаюць гармонію светабудовы.

Бэз — значыць Аракчэў...

Кожны раз, плануючы чарговую экспазіцыю твораў Барыса Аракчэева, дачка Аксана рыхтуе для паказу новыя і новыя работы бацькі, каб упершыню прадставіць іх публіцы. На выстаўках, што праходзілі апошнім часам ці праходзяць зараз у Купалаўскім і Багдановічаўскім музеях, а таксама ў галерэі ў Крупках,

можна ўбачыць сапраўдныя рарытэты — не толькі мастацкія, але і гістарычныя.

— У нашай майстэрні — вялікая скарбніца татавых работ, — адзначае Аксана Аракчэева. — Да таго ж яго карціны захоўваюцца ў Нацыянальным мастацкім музеі, Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва, Музеі гісторыі Мінска і многіх іншых. Ён шмат працаваў і пакінуў сапраўды вялікую спадчыну.

Фарміраванне асобы мастака пачалося з чарцяжа. Падчас службы ў войску ён маляваў плакаты і чарціў карты. Вернісаж «Быў месяц май», прысвечаны 95-годдзю з дня нараджэння майстра, раскрывае бачанне аўтарам некаторых старонак барацьбы савецкага народа супраць фашыстаў, а таксама Перамогі. Як згадвае Аксана Аракчэева, будучы мастак не ўдзельнічаў у баях, а рыхтаваў байцоў. У маі 1945-га служыў у Бабруйскай крэпасці.

— Май — гэта Перамога, май — квіцеючы бэз. Барыс Аракчэў — значыць бэз, падкрэсліваюць аматары мастацтва, — згадвае Аксана Барысаўна. — З твораў, сабранымі ў праекце «Быў месяц май», крупскі глядач яшчэ не знаём. Многія карціны экспануюцца ўпершыню — іх не бачылі нават у Мінску.

«Марыя» (эцюд да карціны «Медсёстры. Брэст. 1941»), 1961 г.

Якраз сярод такіх — «Сад, які квітнее» (1979), «Майскае цвіценне» (2008), «Пейзаж са сцэжкай у квітнеючым садзе» (2009), «Квітнее бэз» (1970-я), «Марыя» (эцюд да карціны «Медсёстры. Брэст. 1941», 1961), эскіз карціны «Партызанскія завеі» (1967), эцюд да карціны «Роднае поле» (1961), які можна лічыць ключавым для выстаўкі. Дарэчы, у свой час мастак праілюстравалі кнігу «Гераічная абарона», дзе сабраны ўспаміны сведкаў пра трагічныя падзеі ў Брэсцкай крэпасці. Адзін з твораў той серыі — «Казематы неўміручасці 22 чэрвеня 1941 года» (1960) — таксама частка выстаўкі.

Дапаўняюць тэматычную экспазіцыю шынель, у якім Барыс Аракчэў служыў і вярнуўся дадому, зроблена мастаком падстаўка для эцюдніка і іншыя рэчы. На жаль, у самой галерэі пакуль няма абсталявання для дэманстрацыі экспанатаў. Напрыклад, у экспазіцыі маглі б змяшчацца ордэны мастака ці цікавыя дакументы, але месца для іх прадстаўлення пакуль не знайшлося. Між тым маецца копія знакамітага палатна «Бэз ля студні» (1958), якая знаходзіцца ў фондах Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі. Пазней Барыс Аракчэў зрабіў шмат «рэмкісаў» на гэтую тэму. Суправаджаюць праект кадры са стужкі «Быў месяц май» (1970) Марлена Хуцьева.

Дарэчы, уваходны білет для школьнікаў і студэнтаў каштуе ўсяго 50 капеек, для дарослых — 1 рубель. Квіток болей чым танны, але да якасці твораў ці адметнасці экспазіцыі гэта ніякага дачынення не мае.

Яўгенія ШЫЦЬКА, фота аўтара

Вандроўка ў застылых сімвалах: чаму гэта прыгожа і які ў гэтым сэнс

Мастацтва — гэта прастора. Любое мастацтва адначасова і стварае прастору вакол сябе самім фактам існавання, і ўпісваецца ў кантэкст — значна большую і насычаную прастору.

Кантэкст — увогуле галоўнае слова ў сучасным мастацтве, бо без яго немагчыма паўнаватрасна счытаць сэнс, нават калі ён напісаны словамі, не кажучы ўжо пра візуальнае ці аўдыяльнае выказванне. Успрымаць сучаснае мастацтва толькі на эстэтычным узроўні — значыць не ўспрымаць яго ўвогуле, бо эстэтыка адышла на другі план, саступіўшы месца канцэпцыі. Тым не менш эстэтычны бок нікуды не знік, ён проста стаў працаваць па нязвыклых законах. Іншымі словамі, сёння, глядзячы на твор мастацтва, немагчыма сказаць, што гэта прыгожа, не ўсвядоміўшы, чаму гэта прыгожа.

«Усё пачыналася са спробы разабраць прычыны, «чаму ўсё так, як ёсць, чаму адбылася рэвалюцыя... чаму ў ХХ стагоддзі стала магчымым знішчэнне чалавецтва ў прамысловых маштабах...» — пазначана ў анатацыі да выстаўкі Канстанціна Селіханава «Унутраны накапляльнік», якую можна паглядзець у галерэі «Арт-Беларусь» у Палацы мастацтваў да 20 чэрвеня.

Канстанцін Селіханаў — вядомы беларускі скульптар, аўтар многіх знаёмых кожнаму скульптур: «Музы оперы» каля Вялікага тэатра Беларусі, мемарыяла «Рака памяці» на Кастрычніцкай, суаўтар помніка Караткевічу ў Оршы, унук стваральніка легендарнага манумента ў мемарыяльным комплексе «Хатынь». «Канстанцін Селіханаў — мастак сучаснага мыслення, які аналізуе і спазнае свет, ствараючы абсалютна новую пластычную форму», — такую характарыстыку можна знайсці на сайце Нацыянальнага мастацкага музея ў архіве выставачных анонсаў.

Уплыў на чаканні атрыманы. Заходзячы ў выставачную залу, перш за ўсё адчуваеш не здзіўленне пры поглядзе на класічны партрэт у пазалочаным багечце, прарваны таксідэрмаванай галавой аленя. Адчуваеш цэласнасць прасторы. Канешне, галаву аленя размясцілі насупраць увахода, каб яна яшчэ з-за шкляных дзвярэй намякала наведвальнікам, што іх чакае неверагоднае. Але трапляючы ўнутр, бачыш усе арт-аб'екты як адзіны ансамбль. А прайшоўшыся па галерэі, непазбежна ўключаешся ў кантэкст выстаўкі.

«Унутраны накапляльнік» — гэта антрапалагічнае даследаванне, толькі ўмоўна прывязанае да часу. Гэта, як ні дзіўна, набор кантэкстаў, якія, сабраўшыся разам, ствараюць своеасаблівы ўніверсальны сэнс.

«Алімпія», 2019 г.

Расшыфраваўшы для сябе адну эмоцыю, адчуванне, думку, сітуацыю, схаваную ў адным арт-аб'екце, непазбежна падключаешся і да іншых. Так працуюць усе накапляльнікі — немагчыма забраць адзін файл, не падключыўшыся да ўсяго сховішча.

«Кантэкст праекта «Унутраны накапляльнік» нараджаецца на перасячэнні «ранняе-адначасова-позняе». Гэта негістарычнае разуменне свету, у якім цяперашні час не з'яўляецца мяжой мінулага, а час неабавязкова імкнецца аднакіравана наперад. Тут дзеянне роўнае

«План Б», 2012—2016 гг.

супрацьдзеянню, а падзея становіцца важнай толькі ў тым выпадку, калі мы можам вызначыць, раней яна адбылася ці пазней у адносінах да іншай падзеі, — характарызуе выстаўку куратар Вольга Рыбчынская.

Усе элементы праекта выглядаюць як застылае сведчанне фактаў, як статычны аб'ект, глядзячы на які непазбежна бачыш усё, што прывяло да гэтага стану. Статыка, якая прымушае ўбачыць рух. Саміх артэфактаў у прасторы няшмат. У накапляльніку яшчэ хапае месца, каб спампаваць больш. Яшчэ адзін парадокс мастацкай прасторы: для таго, каб яе стварыць, неабходна вытрымаць баланс паміж прасторай і мастацтвам.

Кантэкст умешваецца ў падарожжа па выстаўцы адразу — у кожнай кампазіцыі ёсць абзначэнне, подпіс. Часам назва твора можа запатрабаваць у мастака ці не больш энергіі, чым стварэнне самога твора, і перакуліць усе сэнсы дагары нагамі, выратаваць або забіць.

Твор, які падміргвае наведвальнікам аленевым вокам з самага уваходу, — адзіны, што назвы не мае. А падпісаны так — «Чалавечы жыццё ёсць нечым большым за Прыроду». Прырода, хаця і напісаная з вялікай літарай, тут, здаецца, абзначае той бок, які не згадваюць у высакародным сэнсе, — жорсткасць, забойства слабейшых.

Яшчэ адна інсталляцыя проста побач з уваходам — «Школа філасофіі». Тры белыя бюсты, што трымаюцца на трынозе з грабляў. Наступіш — і атрымаеш па галаве выявай надзвычай разумнага чалавека. «Аргумент, якому цяжка прарэчыць».

Адна з найбольш яркіх (літаральна) кампазіцый, — гэта белая неонавая вывеска з надпісам, працягаць які можна толькі ў адлюстраванні, а побач вядро з разлітай белай фарбай. «Здарэнне» — «ВЫПАДАК. НЕДАРЭЧНАСЦЬ, НЕЧАКАНАСЦЬ. Любое слова можа стаць выдатным фіналам». Інсталляцыя — метафара таго, як незразумелае можа раптоўна адкрыць свой сэнс, таго, што часта варта пашукаць правільны ракурс, каб разгадаць загадку. А подпіс сведчыць пра тое, што назва — фінальная частка твора, без якой ён не можа лічыцца поўным.

Тут жа, недалёка ад разлітай фарбы, уклёпаная скульптурная форма чалавека ў працоўным камбінезоне. Антрапаморфны скульптурны сімвал — фірмовы почырк Канстанціна Селіханава. На лбе ў чалавека — як паднятая маска, твар быццам бы антычнай скульптуры. «Алімпія» — «Праект «ідэальнага чалавека» дае збой». Паміж часткамі экспазіцыі, асобнымі інсталляцыямі пачынае цягнуцца сувязная нітка.

Насупраць «Алімпіі» змешчаны радок металічных шафак, як з пакоя, дзе пераапрацоўваецца ў спартзалах ці на прамысловых аб'ектах. Тут хутчэй другое. У адзінай адчыненай шафе на задняй сценцы абадраны кавалак шпалер адкрывае выхад на вуліцу, дзе шуміць вецер у зялёным лісці дрэва. «Уцёк» — «Бесперапынны ўнутраны дыялог, які мы ўвесь час недаацэньваем».

Ёсць дзве самыя буйныя і самыя яркія кампазіцыі. Праект «Сведкі» складаецца з фотаздымкаў твараў мужчын, іх асабістых гісторый — нейкіх выпадковых урыўкаў біяграфіі ці абзначэнняў характару, ці гісторый сустрэчы з аўтарам. Фотаздымкі з подпісамі — фон для гліняных мікраскульптур з выявамі твараў. Аўтар чапляўся за розныя рысы ў тварах сваіх герояў, разгортваў іх характар у маленькім кавалку матэрыялу. Першы — партрэт юнака — амаль гладкі, без выразных рыс, а на подпісе аўтар прызнаецца, што не разгледзеў лёс у твары свайго героя. Мастацтва становіцца падобным да варажбы.

Другая кампазіцыя мае назву «Група прадоўжанага дня» — «Многасастаўнае выказванне пра барацьбу добра са злом». Унутры агароджанай прасторы — маленькая зялёная парта з мноствам выразаных знакаў, размаляваная прыгожымі партрэтамі, і праекцыя, на якой перад партрэтамі Льва Талстога муха трапляецца павуку. Гудзенне ахвярнай мухі ў цішыні «класа», парта, размаляваная чалавекам, які яўна ўмее маляваць, і класічна насуплены твар Талстога. Добра і зло многасастаўныя самі па сабе, у гэтым арт-аб'екце падключаюць яшчэ і кантэкст дзяцінства, калі ўсіх нас спрабавалі навучыць «што такое добра і што такое дрэнна». Са складанымі, слаістымі з'явамі дзіцяці справіцца нялёгка, але, нават вырастаючы, многія аказваліся ў сітуацыях, дзе высвятлялася, што добра і зло — усё яшчэ з пыталнікамі. Да школьнай тэматыкі, школьных сімвалаў

мастак вяртаўся яшчэ двойчы на гэтай экспазіцыі. Яны прысутнічаюць у скульптуры «Стол» і на інсталляцыі «Урок чыстапісання».

Канцэптualныя сувязі паміж часткамі экспазіцыі ўтвараюць прастору мастацтва не толькі фізічна, але і на ўзроўні ўспрымання. Унутраны накапляльнік — гэта досвед чалавека, яго асабістыя трагедыі, рысы, погляды

«Школа філасофіі», 2020 г.

на рэчаіснасць, якія назапашваюцца на працягу ўсяго жыцця. Школа. Адзінота, неразуменне, напружанасць, дысананс паміж тым, што трансліруюцца з розных бакоў і застаецца ў галаве і сэрцы. Праца. Усведамленне ўласнай недасканаласці, ігнараванне ўнутранага дыялогу, бясконцыя памылкі, спробы самааналізу, рэакцыі навакольнага свету. Усё гэта адбіваецца на твары, прымушае шукаць выратавання, асэнсоўваць уласную прыроду, шукаць спробы ўтаймаваць дысананс.

Заходзячы ў прастору выстаўкі з назвай «Унутраны накапляльнік», быццам сапраўды аказваешся ў сваім досведзе, дзе застылыя сімвалічныя вобразы абуджаюць успаміны, надаюць пачуццям абгортку з рэальных сітуацый і ў выніку сутыкаюць чалавека з самім сабой.

Успрымання сучаснага мастацтва падобна да чытання дэтэктыва, у канцы якога аўтар так і не скажа, хто забойца, і нават не зробіць намёк на працяг гісторыі. Можна набудаваць безліч тэорый і меркаванняў, хоць зрабіць уласнае даследаванне, але выдаць свае прыдумкі за выключна правільны адказ будзе немагчыма.

Дар'я СМІРНОВА
Фота Кастуся Дробава

Людміла БРЖАЗОЎСКАЯ:

«Таленавіты чалавек той, у каго ёсць дар бачыць»

Людмілу Бржазоўскую па праве называюць сімвалам беларускага балета. Яна была першай Кармэн і Фрыгіяй у «Кармэн-сюіце» ды «Спартаку» Валянціна Елізар'ева, ззяла ў класічных партыях, гастраліравала з тэатрам па ўсім свеце. Ёй апладзіраваў Дзэфірэлі, запрашаў у сваю трупу Якабсон, а Заір Азгур называў творам мастацтва.

Ужо больш за пяцьдзясят гадоў жыццё Людмілы Генрыхайны звязана з Вялікім тэатрам Беларусі: пасля сыходу са сцэны балерына не пакінула яго і сёння працягвае працаваць балетмайстрам-рэпетытарам, выхоўваючы новыя пакаленні артыстаў.

4 чэрвеня народная артыстка Беларусі адзначае юбілей. Напярэдадні гэтай даты яна падзялілася ўспамінамі і разважанымі аб прафесіі, сваіх педагогах і вучнях.

— Людміла Генрыхайна, якой была ваша першая сустрэча з балетам, што ў ім прыцягнула? Вы ж добра малявалі, наведвалі музычную школу.

— Калі я была маленькай дзяўчынкай, яшчэ да харэаграфічнага вучылішча, займалася ў Палацы піянераў у танцавальным гуртку, куды мяне адвела мама. Гэта і была мая першая сустрэча. Потым мы з мамай хадзілі на «Лебядзінае возера». Памятаю, што на спектаклі ў мяне было адчуванне цуду і нейкае захапленне. На той час я ўжо была знаёма з балетам. Дома меліся кнігі пра Уланаву, Плісецкую, я іх разглядала, чытала, і мне гэта падабалася.

Пазней, у вучылішчы, стала больш разумець і лепш разбірацца ў харэаграфіі, мастацтве. Асабліва шмат мне дала педагог Ніна Фёдар'яна Младзінская. Яна дапамагла зразумець, як трэба танцаваць, для чаго кожны рух. Вучыла, як цела павінна спяваць, і вельмі прыгожа ўсё паказвала. Да гэтага часу памятаю яе кісці, пальцы. Мне наогул вельмі пашанцавала з педагогамі. Усе яны мелі пецябургскую адукацыю, Ваганаўскую школу, аднолькавыя падыходы да класічнага танца. Дзякуючы Уладзіміру Іванавічу Бурцаву, які вёў у нас практыку, мы ператанцавалі ўсяго Якабсона, а Ірына Мікалаеўна Савельева падрыхтавала мяне да

— Што для вас аказалася самым складаным у прафесіі?

— Складаным — але для мяне гэта было і цікава — аказалася развіваць сябе і сваё цела. Каб яно падпарадкоўвалася і магло рабіць тое, што патрабуецца балетмайстру і табе, перадаваць найтанчэйшыя нюансы. Валянцін Мікалаевіч Елізар'еў казаў, што жэст часам расказвае больш, чым слова, за ім можа стаяць цэлая гісторыя, і вельмі хацелася адпавядаць гэтаму. Я не заўсёды магла адразу выканаць тое, што трэба было Елізар'еву. Мой партнёр Юрый Траян не баяўся спрабаваць, калі яму нешта прапаноўвалі, а мне было неабходна паглядзець, падумаць, паспрабаваць некалькі разоў, каб быць упэўненай у сабе. Але я бачыла і разумела ўсё, што паказваў Валянцін Мікалаевіч, як ён уваваляецца ў розныя вобразы, а гэта важна, асабліва для моладзі. Толькі не кожны можа ўспрыняць. І, напэўна, таленавіты чалавек той, у каго ёсць дар бачыць, хто можа дамагчыся жаданага, хоць часам бывае вельмі складана.

— Вы выдатна танцавалі класіку і балеты Елізар'ева, стваралі такія супрацьлеглыя вобразы, як Жызэль і Кармэн. Ці не цяжка было пераключацца?

— Не. Гэта ж іншая музыка і розныя вобразы. Я вельмі старанна рэпетыравала

Людміла Бржазоўская, канец 1970-х — пачатак 1980-х гг.

Так было і з тымі, з кім я працавала: Вольгай Гайко, Марынай Вежнавец, Людмілай Уланцавай. З Людмілай Кудраўцавай у нас быў складаны момант. Яна бландзінка, і мы доўгі час шукалі вобраз: і накладныя валасы рабілі, і падфарбоўвалі, — усё не тое, не Кармэн. А ў «Кармэн-сюіце» патрэбны рух валасоў, ён таксама мае значэнне. І вось аднойчы Люда прыйшла і кажа: «Давайце я зраблю высокі хвост з прамымі валасамі». Мы паспрабавалі, і атрымалася вельмі добра. З'явіўся зусім іншы стыль. Эмацыянальна яна падыходзіла да гэтага спектакля, але вобраз трэба было знайсці. Люда адчула сябе палкай, прыгожай жанчынай, якая ляціць насустрач свайму каханню. І яна была Кармэн-бландзінка.

— Ваш педагог Ніна Младзінская вучыла, што ўсё прыгожае трэба браць ад прыроды. А чым натхніліся ў рабоце над вобразамі вы?

— Напрыклад, у «Нараджэнні Евы» са «Стварэння свету» ўсё ад пачатку да канца расказваў і паказваў Валянцін Мікалаевіч: расхіні траву кончыкамі пальцаў, ідзі як па аблоках, спыніся і ўяві, што на цябе дзьме цёплы ветрык. У кожным руху былі нейкія фарбы, і, каб іх усе выканаць, я без канца заставалася пасля рэпетыцый і сядзела, спрабавала як можна хадзіць па аблоках. Зараз, напэўна, дзяўчатам лягчэй, калі ўсё пакажаш і патлумачыш. Потым яны могуць знайсці нешта сваё, ідучы гэтым шляхам.

У «Спартаку» важнай аказалася падказка мастака гэтага спектакля Яўгена Лысіка. Ён казаў, што плач Фрыгіі над Спартаком — гэта не плач Джульеты над Рамэа, гэта П'ета. І тады я зразумела, чаго хацеў Елізар'еў. Кожная поза павінна быць скульптурнай. Яшчэ я глядзела амерыканскі фільм «Спартак». У галоўнай герані, Валерыі, там вельмі пяшчотныя адносіны са Спартаком. Яна заўсёды звярталася да яго: «О, Спартак!» — настолькі любімым і значным ён быў для яе. І калі я танцавала, то першыя жэсты ў адажы, калі Фрыгія і Спартак цягнуцца адно да аднаго, не проста рухі — гэта было «О, Спартак!». Часам бярэш нейкія такія фарбы і падказкі, за якімі стаіць сэнс рухаў.

— Ці былі партыі, якія вам хацелася станцаваць, але не склалася? Магчыма, спектаклі не ішлі ў нашым тэатры.

— Не. Бадай, я была цалкам задаволеная нашымі спектаклямі. Мне яны падабаліся. Было цікава, калі працавала спачатку з Атарам Дадзішкіліяні ў яго «Спартак», а потым у «Спартаку» Елізар'ева. Яны зусім розныя па пластыцы: у Дадзішкіліяні спектакль вельмі прыгожы, рэалістычны, маштабны, а спектакль Елізар'ева — складаны і магутны энергетычна. Было шчасцем танцаваць Фрыгію ў «Спартаку» Валянціна Мікалаевіча. У ім дзівоснае па пластыцы адажы, і вобраз мне вельмі падабаўся.

— Як мяркуюць, у чым сакрэт поспеху артыста балета?

— Я пералічвала сваіх педагогаў. Тое, што яны былі ў маім жыцці, — гэта шчасце. І балетмайстары, з якімі працавала: Атар Міхайлавіч Дадзішкіліяні, Ніна Міхайлаўна Стукалкіна і Аляксей Леанідавіч Андрэеў. Нам з Юрыем Траянам пашанцавала, што сустрэліся з Елізар'евым. Мне здаецца, што лёс звёў нас, і мы сталі першымі выканаўцамі ў яго першых спектаклях у нашым тэатры. Калі працавалі з Валянцінам Мікалаевічам, мы ў яго вучыліся, нават не думаючы пра гэта. Шчасце, што былі сустрэчы з такімі людзьмі. Бо гэта школа вялікіх майстроў. Шмат мне дало і ўдасканаленне ў ленынградскім Кіраўскім тэатры ў класе Наталлі Дудзінскай.

— Атрымліваецца, на адным таленце і здольнасцях высока не ўзляцець?

— Ведаецца, слова талент... Добра сказала Уланова, што талент — гэта праца. Яна са сваіх пазіцый казала, вядома. Наколькі яна была таленавітая — зразумела, але ёй таксама дапамагалі людзі, якія натхнілі: і рэжысёры, і мастакі. І калі яна, рыхтуючы спектакль, сыходзіла з дому і жыла ў гасцінцы, каб нішто не адцягвала ўвагу, то можна ўявіць, наколькі гэта было для яе важна.

— На ваш погляд, патрабаванні да балерыны цяпер сталі вышэйшымі?

— Да тэхнічнай падрыхтоўкі патрабаванні выраслі, але і самі акцёры цягнуцца да лепшага. Мне здаецца, трупа нашага тэатра стала мацнейшая тэхнічна, ёсць вельмі здольныя людзі, якія хочучы працаваць і танцаваць. Мне цікава займацца з моладдзю: яны давяраюць, лёгка ідуць насустрач. І мне падабаецца, што яны розныя. Кожны — індывідуальнасць, у кожнага ёсць нешта сваё, прыгожае: у душы, у целе і танцы.

— Людміла Генрыхайна, вось ужо амаль чвэрць стагоддзя вы служыце ў тэатры балетмайстрам-рэпетытарам. У чым бачыце сутнасць сваёй працы?

— Мне вельмі хочацца дапамагаць людзям раскрывацца і рабіць з імі яркія, запамінальныя спектаклі. Я стараюся заўважаць самыя цікавыя рухі і падкрэсліваць самыя лепшыя якасці. Гэта складаны працэс, які адбываецца падчас рэпетыцый. Гляджу на чалавека і бачу паварот галавы, рух, чым артыст валодае і што можа зрабіць: ці піруэт, ці наадварот, нейкую мяккую позу. Важна навучыць акцёра разумець, якое ў яго цела, якія рухі яму пасуюць, каб дрэннае выпраўляў, не карыстаўся фарбамі, што не адпавядаюць яго індывідуальнасці. Гэта такая ж творчасць, як лепка, толькі ствараш вобраз з чалавечага цела.

Хтосьці са скульптараў казаў: каб скульптура была дасканалай, трэба проста прыбраць усё лішняе. Так і наша праца. Трэба дамагчыся тэхнічных вынікаў, прыбраць усё лішняе і адкрываць новае ў целе чалавека.

Размаўляла Кацярына ЯРОМІНА
Фотаздымкі з архіва
Вялікага тэатра Беларусі

Людміла Бржазоўская і Юрый Траян у балете «Трыстан і Ізольда», 1971 г.

выпуску. Я танцавала Чорнага лебедзя, па-дэ-дэ Адзіліі і прынца з «Лебядзінага возера», а той, хто выконвае яго, ужо тэхнічна моцна падрыхтаваны да працы ў тэатры. Таксама на выпускным выконвала «Паміраючага лебедзя» Сен-Санса і «Шапеніану». Гэтыя нумары я ўсё жыццё танцавала і вивучала: як яны пастаўленыя, як робяць іх іншыя.

Кармэн, усе свае сольныя кавалкі. Каб станцаваць як хацелася, паграбавалася шмат рэпетыцый. Трэба было сябе так «разгойдаць», каб цела стала паслухмяным і выконвала ў музыку ўсе рухі! Але мне ўсё ў гэтым спектаклі было зразумела. І любая балерына знаходзіла ў ім нешта для сябе — нельга станцаваць Кармэн, не закахайшыся ў гэты балет.

У вяхоры медыйнай рэальнасці

Не прагартыць стужку навін — як не пачысціць зубы. Але наколькі гэта гігіенічна? За карыснай на першы погляд справай інфармавання — неверагодная рызыка патануць у брудзе неправяраных навінавых сенсацый, здагадак, версій. Абстрагавацца не ўяўляецца магчымым. Адаваючы жаданню быць дасведчаным і лавіць навінавую хвалю часу, зазіраем бесперапынна ў інтэрнэтныя зводкі — і пэчкаемся фэйкамі, трыгерамі. Гэта, згадзіцеся, далёка не гігіенічна. Як лавіраваць у непрадказальнай, бязлітаснай медыйнай рэальнасці? Якой крыніцы давяраць? У эпіцэнтры праблемы аказалася і бібліятэка. Ці гатова да выклікаў імклівага свету? Гэта не сыходзіць з парадку дня і абмеркавання ў прафесійных колах. Не абшлі праблему і на чарговым VI Форуме бібліятэкараў «Гуманітарна-асветніцкая дзейнасць бібліятэк у кантэксце агульнаадукацыйных каштоўнасцей і беларускай дзяржаўнасці» ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Рэй — за Беларускай бібліятэчнай асацыяцыяй (ББА).

Курыраваць кантэнт

Сёння электронных рэсурсаў такая неверагодная колькасць, што лёгка ў іх захлынуцца. Таму неабходна выпрацаваць падыходы, каб спрадзіць пошук правяранай інфармацыі, выказала думку Іна Юрык, старшыня Савета Беларускай бібліятэчнай асацыяцыі, дырэктар Навуковай бібліятэкі Нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта. Таму не абыйсца без стратэгічна важных паслуг у галіне сацыяльна значных і запатрабаваных на нацыянальным узроўні пытанняў, у тым ліку і медыйнай адукаванасці. Сапраўды, вялікая колькасць недакладнай інфармацыі, якую прадуцываюць зацікаўленыя бакі, абрынаецца магучым вяхорам на розумы людзей. Гэты інфармацыйны вяхор набірае моц бесперапынна, руйнуючы свядомасць. Як урагавацца? Знайсці аазіс інфармацыйнай цішыні — і схавацца? Ці магчыма гэта ў медыйнай рэальнасці? Як нядаўна адзначыў журналіст-міжнароднік Глеб Лаўроў, сёння мы маем справу з інфармацыйнай радыяцыяй, на чалавечтве выпрабавваюць медыйную ядзерную бомбу — такі эффект уздзеяння кантэнту. Баронячыся ад наплыву рознапалярных меркаванняў, няспынна супастаўляючы факты, процілеглыя погляды, пераадолюючы бар'еры свядомасці, сумнівы, даводзіцца шукаць выйсце з тупіка, калапсу, спароджанага інфармацыяй. Прыстанкам можа стаць бібліятэка, дзе дапамогуць адфільтраваць акіян навін і прадставіць аўтарытэтычныя доказы. Вось чаму на першы план выходзіць задача курыравання кантэнту.

— Бібліятэкі могуць закрываць патрэбу ў пашырэнні градуса інфармацыйнай адукаванасці, успрымання інфармацыі ў эпоху постпраўды і інтэрнэту, — лічыць дырэктар фундаментальнай бібліятэкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Уладзімір Кулажанка. — Калі выбудоваць работу ў гэтым кірунку, мы будзем запатрабаваны і дзяржавай, і грамадствам.

— Адною з ідэй у нас было распрацаваць на дзяржаўным узроўні праграму медыяадукаванасці, — адзначае Іна Юрык. — Бібліятэкі любых тыпаў і відаў маглі б прапанаваць свае паслугі, у тым ліку навукальным установам — вучыць кампетэнцыям, якія становяцца патрэбнымі ў сучасным свеце. Бо калі не ўмееш разбірацца ў інфармацыі і разумець, дзе праўда, рызыкаеш ашукацца.

Глобальны парадак дня

Цэнтрам прыцягнення для абмеркавання стратэгіі развіцця кніжнай, іх найбліжэйшай будучыні стаў XXV Усерасійскі бібліякангрэс, які нядаўна прайшоў у Петразаходску. Да ўдзелу далучылася і старшыня савета ББА Іна Юрык. 22 кіраўнікі нацыянальных і міжнародных бібліятэчных асацыяцый гаварылі пра кірункі дзейнасці кніжніц, вылучаючы перыяды дакавідных і посткавідных. У працэсе падрыхтоўкі панельнай дыскусіі з кожным з кіраўнікоў выходзілі на сувязь арганізатары і выслухоўвалі прапановы, якія б увайшлі ў сусветныя ініцыятывы для выпрацоўкі агульнай стратэгіі развіцця бібліятэк. Тры асноўныя кірункі вызначылі прафесійныя вектары: дзейнасць бібліятэкі і мясцовых суполак, павышэнне кваліфікацыі і патрымкі сваёй суполкі, удзел кніжніц розных краін у глабальных праектах, якія рэалізуюцца ІФЛА ці іншымі міжнароднымі асацыяцыямі. На ўзбраенне ўзята канцэпцыя, якую прапанавала Ацасыяцыя новазеландскіх бібліятэк: нягледзячы на ўмовы, з якімі давялося сутыкнуцца ў перыяд пандэміі, кніжніцы ўсё роўна павінны працягваць заставацца адкрытымі прасторами. Калі ёсць неабходнасць, варта звяртацца па дапамогу да міжнародных дакументаў. У прыватнасці, нядаўна Расійская бібліятэчная асацыяцыя распрацавала

шэраг палажэнняў і рэкамендацый для бяспечных умоў у бібліятэках у перыяд пандэміі. Гэта датычыцца і кніг: як доўга іх пакідаць на каранцін?

— Мы за перыяд пандэміі абмежаванні выпрацавалі свае тэхналогіі ў гэтым кірунку, — расказвае Іна Юрык. — Хтосьці на каранцін кнігі пакідае на два дні, нехта — болей, але цяперашнія даследаванні гавораць, што дастаткова аднаго дня. А некаторыя спрабавалі апрацоўваць кнігі нават параачышчальнікам! Ды наўрад ці гэта мэтазгодна — дастаткова, каб кнігі, што былі ў карыстанні, адкладаліся на некаторы час.

Адаптацыя да сучаснасці вымагае ўключанасці ў сусветную карціну, увагі да тэхнічнага прагрэсу — усё каб укараніць і больш актыўна выкарыстоўваць новыя тэхналогіі. «Калі мы хочам аказваць карыстальніку сучасныя паслугі, то стратэгія «дагнаць» сёння не запрацуе. Мы павінны аперэджаць патрэбы і аказваць карыстальнікам самыя сучасныя паслугі — іначай яны будуць звяртацца да іншых інфармацыйных сэрвісаў і арганізацый, — пераканана Іна Юрык. — Таму важна развіваць анлайн-праграмы. Гэта было і да пандэміі, напрыклад, наша «Школа кампетэнтнага бібліятэкара». Цяпер ББА рэалізоўвае праект «Літаратура. Інклюзія. Бібліятэка». У перспектыве — стварыць анлайн-курс і выкарыстоўваць яго ў далейшым для іншых груп. І добра, калі вынікам праектаў будуць станаўцца анлайн-курсы».

Адна з наспелых задач сёння — пошук кампетэнтных сучаснага бібліятэкара. Перагляд прафесійных здольнасцей і кола зацікаўленнасці неабходны. Калі спецыяліст не паспявае за часам, яго абгоніць, як гэта ні сумна. Застаючыся ў мінулым, бібліятэкар губляе імідж,

Фота з сайта drinstime.com

а адпаведна, і запатрабаванасць. А хуткая рэальнасць не дазваляе спыніцца ні на хвіліну. Калі звярнуцца да вопыту расійскіх калег, цікавай падаецца фортсайт-сесія «Бібліятэкар будучыні», у фокусе якой — новы бібліятэкар.

Без прабуксоўвання

Сучаснасць мяняе аблічча бібліятэкі, ставячы ў прырытэт іншыя рычагі для прасоўвання мэт, набыцця аўтарытэту. «Мы ў асноўным гаворым пра тое, што рыхтуем выстаўкі, фарміруем інфармацыйныя матэрыялы, але гэта крыху не тое, — мяркуе Іна Юрык. — Як прыклад — замежныя бібліятэкі, якія дэманструюць праекты, накіраваныя на рэалізацыю мэты, а не проста інфармацыйную падтрымку. Важна працягваць работу па прадстаўленасці беларускіх бібліятэк на карце ІФЛА. Не проста расказаць пра нашу сетку бібліятэк, а прадставіць адмысловыя праекты. Каб пра нас даведалася як мага больш людзей у міжнароднай супольнасці».

Там, дзе ёсць поспех, яго трэба максімальна пашыраць, сцвярджае Уладзімір Кулажанка: «Беларуская бібліятэчная асацыяцыя ў першую чаргу — гэта брэнд, які дазваляе надаваць тым або іншым ініцыятывам агульнарэспубліканскае і міжнароднае гучанне. Гэта парасонавая, у маім разуменні, структура, якая накрывае сабой бібліятэчную галіну і працуе з канкрэтнымі людзьмі па канкрэтных праектах. Мы не павінны цягнуць тое, што прабуксоўвае. Ёсць ініцыятывы, ёсць дасягненні — засяроджваем на гэтым увагу, і ідзе прарыў. Трэба паліцца якасць інфармацыйных каналаў, бо гэта ўздзейнічае на прэстыж. Можна выпрацаваць план, стратэгію па павышэнні прэстыжу прафесіі, выбудоваць работу са СМІ і намагацца ўзняць планку нашай прафесіі. Бо сёння часта тыя, хто закончыў універсітэт культуры, збягаюць любым адміністрацыйным фітнес-цэнтрам — абы не ў бібліятэку. Чаму? Здаецца, і там плацяць нямнога. Аказваецца, непрастыжна. Патрэбны паспяховае гісторыі, прыклады таго, як людзі рэалізавалі сабе ў бібліятэцы». Таксама варта будоваць узаемадзеянне з органамі ўлады, звярнуў увагу Уладзімір Кулажанка: «Зараз ідзе падрыхтоўка змяненняў у Кодэкс аб культуры, і бібліятэчнай суполцы трэба да

гэтага далучыцца, а яшчэ выпрацаваць нацыянальную стратэгію бібліятэк». У Расіі такая стратэгія прынята тэрмінам да 2035 года.

Для папулярнасці прафесіі цікава расказаць гісторыі тых людзей, якія сталі паспяховымі дзякуючы кнізе і чытанню, выказала прапанову дырэктар Гомельскай абласной універсальнай бібліятэкі імя У. І. Леніна Марына Рафеева: «Праблема чытання вострая і звязана з прэстыжам нашай прафесіі. Калі мы будзем папулярна рываваць бібліятэкі праз людзей, не звязаных з нашай прафесіяй, то гэта будзе папулярнасць у тым ліку прафесіі. Як прыклад — наш праект «Чытаючыя і паспяховыя». Падобны можна арганізаваць на рэспубліканскім узроўні».

Водгук і ўвага СМІ

У Брэсцкай абласной бібліятэцы імя М. Горкага падчас пандэміі запусцілі праект «(Ня)кніжныя людзі», дзеліцца дырэктар гэтай установы Алена Стрыжэвіч: «Каля 80 чалавек, якія не маюць адносінаў да бібліятэк, прынялі ўдзел. Мы задавалі ім шмат розных пытанняў, здымалі ролікі. І на нашым YouTube-канале — больш за 5000 праглядаў! Такім чынам, сёння актыўна рэагуюць на ініцыятывы бібліятэкі. У нас ёсць спецыяльнае структурнае падраздзяленне, якое працуе на СМІ. Дык СМІ толькі і чакаюць ад нас руху: на сайце, у сацсетках — і тут жа прыходзіць, як толькі штосьці арганізоўваем».

«Колькасць публікацый у СМІ ні аб чым не гаворыць — важней, які водгук, — парыруе Алена Даўгаполава, першы намеснік генеральнага дырэктара — дырэктар па абслугоўванні карыстальнікаў і ідэалогіі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. — У нас іншая праблема. Мы даўно пачалі змагацца з грамадскім меркаваннем «інтэрнэт — дрэнна, бібліятэкі — добра». Ці не сумна гэта? Калі мы рабілі ў НББ выстаўку «Фотамагія» прыкладнага мастацтва бібліятэкараў, мала таго, што пра яе пісалі ўсе, дык гэта ўсе чыталі, і ў нас натоўпы ішлі ў галерэю. Вось вам вобраз бібліятэкара. Гэта, прабачце, не цётка забітая, а творчая асоба. Таму можна да найбліжэйшага Дня бібліятэк зрабіць выстаўку «Я чытаю»: бібліятэкары дасылаюць фатаграфіі на гэтую тэму, але ідэя — кніга, чытанне. Аб праектах цікава гаварыць у нашых прафесійных колах, але чалавеку проста, які не працуе ў бібліятэчнай справе, цікава, што менавіта ён атрымлівае. Таму варта вярнуцца да ідэі папулісцкіх праектаў, калі мы проста паказваем сябе (а не гаворым пра змест сваёй работы). Каб народ схямануўся: «О, дык гэта бібліятэка!». І, дарэчы, «Бібліяноч» — адзін з прыкладаў. На самай справе, з тых, хто прыходзіць на «Бібліяноч», невялікая колькасць застаюцца нашымі чытачамі, але ў іх мяняецца меркаванне. Таму, калі ў новай выстаўцы бібліятэкары аб'яднаюцца з ідэяй «аўтары работ — самі бібліятэкары», гэта абавязкова прыцягне».

Прафесія бібліятэкара даўно абрасла стэрэатыпамі, і калі, як не сёння, іх разбураць? Бо для гэтага ёсць усе ўмовы, і электронныя тэхналогіі — першыя ў гэтым памочнікі.

— Калі гаварыць наконт водгукаў, то найлепшыя мы атрымлівалі тады, калі ў сацсетках расказвалі пра саміх бібліятэкараў ці аб тым, што яны чытаюць, — адзначыла Надзея Шалыгіна, намеснік дырэктара па навуковай рабоце Рэспубліканскай навукова-тэхнічнай бібліятэкі. — Бо адна справа — калі мы папулярныя бібліятэку і робім штосьці для карыстальніка, іншая справа — не забываць пра сваіх калег. Часта мы сутыкаемся з тым, што ў нас бібліятэка для бібліятэкараў. Мы распрацоўваем праекты, але не ўмеем пра іх расказаць. Таму, калі прадстаўляем інфармацыю ў СМІ, трэба падаваць так, каб было цікава простым карыстальнікам.

Таму трэба вучыцца правільна прэзентаваць інфармацыю, пераканана Іна Юрык: «Не ў выглядзе справаздачы, а так, каб усе зразумелі, што гэта ўнікальна, і пабеглі глядзець. Я часта згадваю рэкламу: «Я не люблю кошак». — «Ты проста не ўмееш іх гатаваць». Гэта пра нас. Мы столькі ўсяго робім, але не ўмеем гэта правільна падаць. Хачу падзяліцца вопытам кніжніц сістэмы вышэйшай адукацыі. Мы біліся пяць гадоў, і сёння рэктары добра ведаюць: рэйтынг і бібліятэка ходзяць побач, бо рэйтынгі — адна з асноўных задач, якая прыходзіць ва ўсіх дзяржпраграмах (павышэнне пазіцыі ўніверсітэта ў рэйтынг). Кожны рэктар ведае: для таго каб быць у рэйтынг, трэба, каб меўся рэпазіторый. Менавіта таму ў нас на сёння 51 ВНУ, і ўжо 37 рэпазіторый. Трэба сваё кіраўніцтва пасадыць на іголку бібліятэкі. Бо падтрымка публікацыйнай дзейнасці — паслуга, па якую ідуць менавіта ў кніжніцу. З гэтым ніхто іншы не дапаможа. Трэба прыдумаць такое, каб грамадства зразумела: толькі бібліятэка гэта можа рабіць — ніхто іншы, ніякая іншая інстытуцыя».

Сапраўды, заняць сваю нішу ў новай рэальнасці — неабходнасць першачарговая. Інфармацыйная эра трымае ў тону кожную хвіліну, часам як заложнікаў, раздмухваючы новыя вяхоры. Але ці не гэта робіць нас мацнейшымі і вымушае ўдасканалвацца?

Наталія СВЯТЛОВА

Простыя рэчы «Слухаць сябе і не баяцца самавыяўлення!»

Пісьменніца Людміла Шчэрба, аўтарка рамана «Урб@н.М», які неўзабаве пасля выхаду ў свет набраў ледзь не найбольшую колькасць водгукў у крытыцы, магла б стаць дызайнерам, стылістам, распрацоўваць модныя брэндзі. У рамана адметнае месца займаюць апісанні, як выглядалі галоўныя героі і ўва што былі апрануты. Сёння, калі пачатак лета вымагае яркіх колераў і хочацца асабліва падкрэсліць сваю індывідуальнасць, наша гутарка пра тое, як можна выявіць сябе праз адзенне.

— Людміла, ты заўжды выглядаеш, як быццам толькі сышла з подыума. Раскажы, як фарміраваўся твой стыль? Калі ты пачала звяртаць увагу на спалучэнні колераў і фактур?

— Колькі сябе памятаю, з ранняга дзяцінства так атрымлівалася, што адзенне ў мяне падбіралася нібы само па сабе, ды цэлымі вобразами: да сарафанчыка цудоўным чынам пасавала кофточка, якую прывёз з-за мяжы родны дзядзька, а там матчына калега дэфіцытныя пантофлікі дастала ну акурат да гэтага камплекта, а яшчэ банцікі з Масквы прыспелі — і вось ужо сапраўдны лук маленькай модніцы гатовы, кажучы сучаснай мовай. Магчыма, у гэтым таксама нейкі ўнікальны дар — прыцягваць рэчы і ствараць гарманічныя вобразы. І я ўдзячная лёсу за яго. А асновы, думаю, заклаў мой мудры дзядуля, які рабіў для мяне, як цяпер бы казалі, развіццёвыя дыванкі: я перабірала гузікі, лапікі тканіны, паштоўкі, розныя крупы, фасолію — так вывучала свет па фактурах і колерах, прымірвала бабуліны сукенкі ды хусткі і ўпрыгажэнні.

У хуткім часе захацелася рэалізаваць свой сверб куцюр'е. І мадэль знайшлася — бандыцкага выгляду кот Міца, якому я начапала карункавую манішку. Але ж ён маю трэндавую калекцыю не ацаніў, сігануў праз плот, пакінуўшы на ім модны аўтфіт.

Больш з няўдзячнымі мадэлямі я не звязвалася, малявала дзяўчынак ды строі і выразала з паштовак, калярвай і аксамітнай паперы, а потым шыла з розных шматкоў адзежу льялькам.

— Ці помніш, калі ты пашыла сабе нешта ўпершыню? Што гэта было і чым тады натхнілася?

— У старэйшых класах у нас былі заняткі па прафесійнай падрыхтоўцы ў вучэбна-вытворчым камбінаце, я абрала прафесію швачкі, бо на праграмаванні месцы скончыліся. Выкладчыцы там былі з Дома мадэляў і навучалі нас вельмі сурова: за скрыўленае на

Фота з асабістага архіва Людмілы Шчэрбы.

долю міліметра шво прымушалі пароць і пераробліваць. Яшчэ мы вучыліся ствараць выкрайкі. Першай самастойна пашытай рэччу, якую я наважылася апрануць у людзі, быў супермодны пінжак — кароткі, з акцэнтаванымі плячыма з махрамі, рукавамі-буфамі тры чвэрці, з шэрагамі чорных дробных гузікаў, з матчынага чырвонага паліто. Мода цыклічная, і ён зноў на піку. На гэтую рэч усе зайздросцілі, думалі, што мне прывёз нехта з-за мяжы. Потым былі паласатыя штаны, белая кашуля, джынсава сарафан і шмат чаго яшчэ. Мне падабаўся гэты спосаб самавыяўлення — праз стварэнне адзення. Ды і час галечы спрыяў творчасці, прымушаў нешта вынаходзіць. Так, з'явілася модная спадніца — са скураных батфортаў, якія сваё адхадзілі. Я вельмі захапілася, шыла яе ўсю ноч. Скуру пароць нельга, застаюцца дзірачкі, таму рабіла вельмі акуратна, ажно рука потым балела. Дарэчы, нашу гэтую спадніцу і сёння, яна пазачасавая.

— Ці звяртаеш увагу на сучасную моду? Што бярэш для сябе? Што падабаецца ў тым, як апранаецца сучасная моладзь?

— За сучаснымі трэндамі, безумоўна, сачу. Дарэчы, Беларусь заўсёды была і застаецца моднай краінай. Беларускі любяць прыгожа апранацца са старажытных часоў. Наведваючы нашы музеі, заўсёды звяртаю ўвагу на вітрыны з ўпрыгажэннямі, адзеннем і сумачкамі: ад скроневых колаў радзімічанака да пярэсценкаў жонкі

магілёўскага войта. Зазвычай гэта ўражае. А сумачка ўжо ўвогуле сталася прыпавесцю, мае сярбы паджартоўваюць з мяне, клічуць англійскай каралевай: нікуды без сумачкі. Як я пісала ў сваім рамана «Урб@н.М»: «Не можаш апрануцца прыгожа — апраніся модна, не можаш апрануцца модна — апраніся стыльна, не можаш апрануцца стыльна — апраніся па-спартывому, не можаш апрануцца па-спартывому — хулігань». Сучасная мода дае вялікую прастору для «хуліганства». І гэта вельмі імпануе. І моладзь наша — цудоўная, яна чуйна ўлоўлівае час і выяўляе сябе цікава. Поле для дзейнасці тут вялікае: цяпер у нас прадстаўлены і аўтарскія беларускія калекцыі, і недарагія брэндывыя рэчы, сярэд якіх таксама можна адшукаць нешта вартае ўвагі, і прыгожыя тканіны — для тых, хто хоча ствараць сам.

— Усе стылісты ведаюць: у залежнасці ад колеру валасоў і вачэй людзі падзяляюцца на 4 тыпы знешнасці: зіма, лета, вясна і восень. І кожнаму тыпу пасуе свая колеравая гама. І вось уяві: напрыклад, табе найлепш пасуе сіні ці блакітна-шэры, але гэтыя колеры наважыць сум. А хочацца ярка-аранжавага, чырвонага. У гэтай дылеме што ты выбараш: апрануцца так, каб было прыгожа, альбо так, каб колер паддадзёраў найперш цябе, а астатняе — другасна?

— Цяпер ужо гэтая класіфікацыя значна пашыраная, вылучаюць 12 тыпаў. А іншыя і з гэтым падзелам не згодныя. Думаю, проста трэба знайсці сваё адценне колеру, які падабаецца. Тут я шчаслівы чалавек, бо, відаць, не бачыла яшчэ колеру, які б мне катэгарычна не пасваў. Але ўлюбёнае спалучэнне — чорна-белы манахром з чырвонай яркай дэталлю. Нават у краме «Юнайтэд калорз оф Бенетон» (ключавое слова «колера») я ўмудрылася набыць чорна-белую сукенку (смяецца). Я апранаюся вобразамі. І хаця б шалік для добрага настрою абавязкова завяжу, можа, яго колер каму і не даспадобы.

— Калі мы загаварылі пра колеры, ці верыш ты ў тое, што пры дапамозе колераў можна ўздзейнічаць на настрой і паляпшаць яго ці, наадварот, у пэўных выпадках пагоршыць?

— У аспірантуры нават пісала даклад пра ўздзеянне колераў на чалавека. Безумоўна, гэта магутны інструмент, і ім таксама трэба навучыцца карыстацца, каб і ў самага было добрае самаадчуванне, і ў людзей побач. Чырвоная памада — і настрой адразу паляпшаецца. Жадаю ўсім слухаць сябе і не баяцца самавыяўлення! І цудоўнага настрою!

Гутарыла Яна БУДОВІЧ

зваротная сувязь

«Вячэрняя казка» на добры сон

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае азнаёміцца з літаратурна-мастацкімі і пазнавальнымі праектамі.

У «Літаратурнай анталогіі» з панядзелка да пятніцы агучваецца рамана Івана Мележа «Плоды наваліны». У «Радыёбібліятэцы» слухайце старонкі твора Уладзіміра Багамолава «У жніўні 44-га...». Апавяданні беларускіх аўтараў прапануе перадача «Літаратурныя гісторыі» ў вячэрнім эфіры выхадных.

У праекце «Радыётэатр плюс» у суботу і нядзелю ў 21.30 выйдучь радыёспектаклі «Начлег на буслянцы» паводле твора Ніла Гілевіча і «Плоды наваліны» паводле аднайменнага рамана Івана Мележа.

Па выхадных у 10.05 пачынаецца «Дзіцячы радыётэатр». Гэтым разам у яго межах прагучаць радыёпастаноўка «Цімур і яго каманда»

паводле Аркадыя Гайдая і вершаваная казка Івана Муравейкі «Плюшавы мішка ў краіне пластыка». Чытанні для маленькіх ладзяцца таксама па буднях у межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя». Штовечар у 21.00 гучыць «Вячэрняя казка» на добры сон.

Па выхадных для аматараў паэзіі выходзіць праграма «Прачулым радком», якая гэтым разам прапануе вершы Анатоля Сербантовіча.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі і навінкамі беларускіх выдавецтваў, а таксама са зместам свежага нумара штотыднёвіка «ЛіМ».

У нядзелю ўвазе слухачоў — праект пісьменніка Навума Гальпяровіча «Сюзэт для вечнасці». Госьць эфіру радыёверсіі праграмы «Суразмоўцы», што таксама гучыць у нядзелю, — прафесар БДУ Алег Слукі.

4 чэрвеня 75-годдзе святкуе Людміла Бржазоўская, артыстка балета, педагог, народная артыстка БССР.

6 чэрвеня — 120 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Глазырына (1901—1961), празаіка, драматурга.

6 чэрвеня — 95 гадоў з дня нараджэння Генадзя Пятровіча (1926—2007), спевака, заслужанага артыста БССР.

6 чэрвеня 60-гадовы юбілей святкуе Уладзімір Ганчарук, жывапісец, педагог.

7 чэрвеня — 75 гадоў з дня нараджэння Генадзя Жарына (1946—2014), жывапісца.

7 чэрвеня — 75 гадоў таму (1946) было заснавана Беларускае тэатральнае аб'яднанне. З 1987 г. — Саюз тэатральных дзеячаў Беларусі. Цяпер — Беларускае саюз тэатральных дзеячаў.

9 чэрвеня — 140 гадоў з дня нараджэння Івана Луцкевіча (1881—1919), беларускага палітычнага дзеяча, археолага, этнографа, публіцыста.

9 чэрвеня 75-гадовы юбілей адзначае Ірына Лобан, графік, педагог.

10 чэрвеня — 90 гадоў з дня нараджэння Леанарда Чурко (1931—1983), графіка, плакатчыста.

10 чэрвеня — 75 гадоў з дня нараджэння Віктара Навуменкі (1946—2001), тэатразнаўца.

10 чэрвеня 75-годдзе святкуе Галіна Фатыхава, мастацтвазнаўца.

10 чэрвеня 60-гадовы юбілей адзначае Ігар Голубеў, скульптар.

11 чэрвеня — 105 гадоў з дня нараджэння Біруты Дакальскай (1916—1996), актрысы.

11 чэрвеня 85 гадоў спаўняецца Эрнсту Гейдэбрэхту, мастаку тэатра. Жыве ў Германіі.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзеі

Уладзімір Гіламедаў
Вольга Дадзімава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснік галоўнага
рэдактара — 377-99-72

адказны сакратар — 377-99-72
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98
аддзел мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісны індекс:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выданае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісанні ў друку
03.06.2021 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 707

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1.
Індэкс 220013
Заказ — 1453

Д 123456789 10 11 12
М 123456789 10 11 12

Рукпісы прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца.
Пазіцыі рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтараў публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці
з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.